

eylem

Arslan Başer Kafaoğlu

1965 seçimleri ve T. İ. P.

Şükran Kurdakul

Sosyalist Muhalefetin Görevi

Günel Altıntaş

Ulusal İstem

Demirtaş Ceyhun

Örgütleşme

Jean Baumier

Vietnam Savaşı

Çev.: Hüseyin Baş

Ceyhun Atuf Kansu

Kurtuluş Savaşı Nedir?

Yücel Kivilcim

Amerikan Üsleri ve 125. Madde

Jean-Paul Sartre

İdeoloji ve Devrim

Çev.: Mustafa İbrahim

Muhsin Ertuğrul olayı

Onbeş günlük çıkarken

eylem

ONBEŞGÜNLÜK DÜŞÜN VE EYLEM
DERGİSİ

SAYI : 21 CİLT: 2

1 Kasım 1965

Sahibi :
ŞÜKRAN KURDAKUL

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

BABÜR KUZUCUOĞLU

Her ayın başında İstanbul'da yayımlanır. Sayısı 125 kuruştur. Altı aylık abonezi 10 lira. Yıllık abonezi 20 lira. Havaleler, Şükran Kurdakul - Ankara caddesi 45/22 adresine gönderilmelidir.

Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez

İlân Koşulları :

Tam sahife çift renk: 1250 TL.

Tam sahife tek renk: 1000 TL.

Bazıldığı yer :

Gün Matbaası - İstanbul

Kapak baskısı :

Büyük Kervan matbaası

EYLEM'DEN OKURA

1965 seçimleri Türkiye'yi kapitalist bir yolla kalkındırma iddiasında olan bir partinin iktidarı alması ile sonuçlanmıştır. Demek ki, devletin yönetimine el koyan anlayış-önceki dönemlerde olduğu gibi — ulus çokluğunun çıkarına bir yurtyönetimi iddialarına karşın, ulusun bir parçasının, sermaye gücüne sahip olan bir parçasının istemine bağlı kalmak zorundadır.

Zaten yeni iktidar, seçim bildirilerinde, yabancı sermaye, toprak reformu, vergi, sosyal adalet konularında anlayışını açıklarken bu düşüncemizi yalanlamamış, aksine, açıkça toprak reformu yapmayacağını, yabancı sermayeye yeni imkanlar sağlayacağını, yerli sermayeyi ürkütmemek için tedbirler alacağını ifade etmiştir.

EYLEM, kapitalist yolla kalkınma yönteminin Türkiye gibi bir ülkede dış kapitalizmle içli-dışlı olmak anlamına geldiğini, bunun da daha 50-60 yıl önce bizi tam bağımlı duruma düşürmenin kapısına getirip bıraktığını bilen bir dergidir. Demek ki, hem dış kapitalizmin, hem dış kapitalizmle işbirliğini çıkar yol olarak gören bir anlayışın karşısındadır. Okurlarımız yayımladığımız Yirmi bir sayıda daima bu amaca bağlı olan yazarlar ve düşün adamları ile işbirliği yaptığımızı bilirler. İkinci cildi bitince 1600 sahifeyi aşacak olan Eylem, yurdumuzun önde gelen sorunlarına ışık tutan geniş incelemeleriyle, siyasal olaylara değinen yorum yazılarıyla kendisiyle aynı düşüncede olmayanların bile saygısını kazanmış bir yapıt özelliğini koruyarak ilk çalışma dönemini bitirmiştir.

Şimdi Türkiye'de kapitalist yolla kurtuluş vaad eden bir iktidar karşısında Sosyalist bir parti, Türkiye İşçi Partisi parlamentoda muhalefet görevi başındadır. Bu sonuç her türlü tartışmanın dışında sosyalizmin kitaptan hayata, düşünceden eyleme geçme olayının açık bir delilidir. Bu sonuçta bütün sosyalistlerin büyük sabır ve emekleri, iç ve dış çelişkiler karşısında sorum ve bilinç sağlamlığının önemi vardır.

Bu sorum bizi de — elbetteki bir takım güçlükleri göze alarak-EYLEM'i ayda iki kez çıkarmaya zorlamıştır. Bundan böyle 48 sahife olarak hazırlanacak olan derginiz, her ayın Birinde ve On beşinde yayımlanacak, böylece olayları daha yakından izleyerek yorumlamak olanağını da bulacaktır.

Dayanışmaları ile bizi destekleyen okurlarımıza teşekkür ediyoruz.

Şükran Kurdakul

BİR

1965 SEÇİMLERİ VE TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ

Yakın Tarihimize Bakınca- 1945 Toprak Kanununa Muhalefet Edenler- 1950 Seçimlerinin Anlamı- 27 Mayısla Parçalanmış Burjuva Cephesi- A. P. ve T. İ. P. -

Arslan Başer Kafaoğlu

1965 seçimleri sosyalist akım için ilk bakışta bir zaferdir. Çünkü, ilk kez bir tavizsiz sosyalist parti Meclis'e 15 temsilci ile girmektedir. Ama aynı zamanda bir yenilgidir. Çünkü, Sosyalist düşünceye karşı olmayı propagandasına kaynak yapan bir parti çoğunluk sağlayarak yönetimi eline geçirmiştir. Şimdiden bir fikir ve düşünce özgürlüğü sistemine yakışmayacak tedbirlerin şarkısını söylemeye başlamıştır. T. İ. P. için 1965 seçimlerinde büyük bir aşama geride kalmıştır. Ama çetin bir çalışma dönemi de yeni açılmaktadır. Önümüzdeki yolun doğru olması için, arkamıza bakıp geçtiğimiz olayları iyi değerlendirme su götürmez bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Yakın Tarihimize Bakınca

Atatürk dönemi yurdumuzu kapalı bir ekonomiden açık bir piyasa ekonomisine geçirme çabalarında bir özel teşebbüs denemesinden sonra Devletçi düzenle sanayileşmede karar kıldı. Her sanayileşme hareketinin külfeti tarım kesiminin üzerine yüklenmiştir. Bizde de böyle olmuştur. Sanayileşme hareketinin tarıma yüklediği ağır külfetlerin toprak dağılışını üretimi arttırmadıkça kütleleri isyana sevkedeceği de tarih gerçekleriyle sabittir. Atatürk devriminin teorikçileri devlet eliyle sanayileşme başarıldığı zaman, eskiden yerleşmiş bir burjuva sınıfı var olmadığından, her sorunun çözülebileceği kanısındaydılar. Unuttukları nokta sanayileşmeyi tarıma yükledikçe nüfuzları ve prestijleri artacak toprak ağaları ile, dış tröstlerin çıkarlarını koruyacak aracı dış ticaret erbabının sosyâl bir irtica için kuvvet kazanacakları idi.

Tarıma yüklenen bir sanayileşme külfetinin tarımda ıslah edici tedbirler alınmadıkça polis ve jandarma baskılarını beraberinde getireceği tabii idi. Jandarma dayığı, yol vergisi tedbirlerini, bir yanlış sistemin zorunlu sonuçları olarak değerlendirmek gerekir. Atatürk döneminde işler zorlaştıkça köklü tarımsal tedbirler yerine, burjuvaziyi kuvvetlendirme yollarına gidilmeye başlandı. Ve Atatürk B. Millet Meclisi'ni açış nutkunda Reform kanunu çık-

rılmasını tavsiye etti. İlk komisyon da aynı yıl kuruldu. Ama Atatürk'ün ölümünden sonra bu tedbir uyutuldu. İnönü'nün mutlak hâkim olduğu ikinci dünya savaşı yılları da, köyde en çok işe yarıyan kolların askere alınması ile tarımsal gelir düşerken, askerî giderler dolayısıyla gider bütçesi kabarıyordu. Bu suretle meydana gelen finansman açığı emisyonla kapatılmaya çalışıldı. Beş yılda para ve tedavül hacmi beş misli arttı. Pahalılık, karaborsa alıp yürüdü. Bu harp yılları bir yandan bürokrat sınıfın ve küçük esnafın eski altın yıllarını kaybederek C. H. P. den soğuduğu, öte yandan da enflasyonla zorla yaratılan bir aracı burjuvazisinin memleket kaderinde söz kazanacak kuvveti elde ettiği yıllardır.

1945 Toprak Kanununa Muhalefet Edenler

1945 yılı sonlarında, artan tarım ürünleri fiyatlarıyla daha da palazlanan, bir kısım büyük toprak sahipleri İnönü'nün toprak reformu yolunda attığı adımlara kızarak bir muhalefet teşkil ettiler. Büyük toprak sahiplerinin partisindeki hâkim durumunu göz önüne alan İnönü, reform hareketini durdurdu. Ama Partiden ayrılanlar, hayat pahalılığından dolayı C.H.P. ye küskün aydınlar, varlığını C.H.P. nin enflasyonist harp finansmanına borçlu olduğu hâlde daha liberâl ekonomi politikası isteyen aracı burjuvazi, toplumda daima gayrimemnun esnafı etrafında toplayarak muhalefetin çekirdeğini kurdular. Ama asıl gücü, jandarma dayağına, yol vergisine ve yeşil ekinin haczedilmesi şeklindeki devlet otoritesine karşı isyan içinde olan köylülerden elde ettikleri destekle buldular. Bu Kuvvetli koalisyon 1950 de şehirlisi ve köylüsüyle D.P.yi iktidara getirdi. D.P. yi ve şimdiki A.P. yi iktidara getiren oy-lamalardan hiçbirisi 1950 genel seçimi kadar anlamlı değildir. Çünkü D. P. bu seçimlerde memur, işçi, köylü tüccar, esnaftan yani her sınıf ve zümreden oy almıştır ve hem de aynı oranda oy almıştır. D.P. bu kadar kapsamı geniş bir desteği bir daha bulamadı, hatta oy oranının 1950 yi aştığı 1954 seçimlerinde bile...

1950 Seçimlerinin Anlamı

D. P, ye verilen oylar devlete karşı gelme duygusu içinde verilmişti. Devlet gerçekten müstebit bir devletin yüzyıllardır süregelen asık çehresini taşıyordu. D.P. ye düşen devleti halkın hizmetine sokmaktı. Bunun yerine D.P. yöneticileri devlet kurumlarını halk gözünde düşürerek halkın duygularını sömürme şeklinde yararlandı. Devletin temsilcisi olacak halkın gözü

önünde bulunan küçük memurlar bu hıncın ilk hedefi oldular. D.P. millet oyunu almak için devlet kurumlarını tahrib ediyordu.

Bir de lâiklik ilkesi vardı. Atatürk lâikliğı ortaçağın teokratik devlet düşüncesine karşıt olarak getirmişti. Oysa din devleti bir sonuç değil bir nedendi. Ekonomik ve toplumsal koşullar dururken lâikliğe zorla toplumu sevkedişe, halkta tepkiler uyandırmıştı. D.P. bunu da gayet rahat kullandı. Kendisinin dini duygularına hitabeden D.P. yi seçmen daha fazla tuttu.

Tabloyu daha net kılmak için bir unsuru daha eklemek gerek. Bu, D.P. nin tarım fiatları politikasıdır. Menderes hükümetleri tarım ürünleri fiatlarını boyuna arttırır ve bunun karşılığını para basarak sağlardı. Basılan paranın ilk tedavülü tarım ürünlerinin sahiplerine yaradığından enflasyon halkası özellikle tütün, fındık gibi aile işletmelerinin hakim olduğu bölgelerde köylüyü kazanmaya yarıyordu. Bu iki ürünü, (tütün, fındık) ve üzüm, incir yetiştiren bölgelerin köylüleri D.P. iktidarının kalelerini teşkil ettiler. Buna karşılık toprakların büyük kısmının büyük toprak sahiplerinin elinde olduğu Orta Anadolu ile Çukurovada D.P. ve Şimdiki A.P. Ege ve Doğu Karadeniz'e de bulduğunu bulamadı.

Diğer taraftan D.P. iktidarlarının enflasyonist politikasının hayatı pahalılaştırıcı etkisi Türk ekonomisinin özellikleri gereği geç görüldüğünden 1965 seçimlerinde A. P., iyi giden havaların da yardımıyla Türk demokrasisinin en büyük seçim zaferini kazandı.

1957 seçimleri, pahalılaştan hayat yüzünden dar gelirlilerin ve buğday, pamuk bölgeleri köylülerinin D.P. den yüz çevirdiği dönemdir. Eğer seçim sistemi bozuk olmasaydı, daha o yıl D.P. iktidardan düşecekti. Bunu gören D.P. paniğe uğradı. Sandı ki, azınlıkta olunca demokratik yoldan iktidarda kalamaz ama, baskı yapınca kalmak mümkündür. Oysa kuvvetini baskı yapacak kuvvetlerden değil halktan alıyordu. Halkı unutup devleti soyut bir varlık olarak görünce, onun da varlık sebebi ortadan kalkmıştı.

27 Mayısla Parçalanan Burjuva Cephesi

27 Mayıs devrimi ile bir yeni oluş meydana geldi. Bu devrimle ileri fikirler, sosyal kuvvetlere karşı duran burjuva çoğunluk ikiye bölünüyordu. Sosyalistler daha önce de zaman zaman ortaya çıkmışlar ama karşılarında daima birleşik bir burjuva cephesi bulmuşlardı. Ama 27 Mayıs devriminde bu cephe barışamaz şekilde parçalanmıştı. Ayrıca sağlam ve devrimci fikirler

aydınlar arasında da itibar kazanmaya başlamıştı. Bu fikirlere sahip olmayan, bünyesi gereği, aksine bu fikirlerden kaçan C.H.P. aydınların desteğini kaybediyordu. Sosyalist cepheye baskı bu değer kaybedişi daha da hızlandırabilirdi. Koalisyonlu ya da tek başına iktidara gelen C.H.P. iktidarlara sosyalistlere karşı olağanüstü tedbirler alma yoluna gidemedi. Ama eldeki kanunları tam tamına uyguladı. T.İ.P. mensuplarını mahkemelere sevketti, toplantıları basıldıkça beyanat vermekle yetinildi. Bu tutumlarda bir taraftan da T. İ. P. in A.P. oylarını alacağı korkusunun rolü oldu. Ama bu olmasa da C.H.P. sola şiddetli bir savaş açıp, fikir özgürlüğünü mahvedip intiharını hazırlayamazdı.

A.P. seçmeni aydınlardan çok işçilerdir. Bu nedenle. A.P. seçmen kaybetmeden sola rahatça çatabilirdi. Onun için entellektüel bir yenilgi söz konusu değildi. Aksine dayandığı çevreler sola baskı istiyorlardı.

Ancak gerek C.H.P. ve gerekse ileri akımlara en büyük darbeyi 27 Mayıs devriminin ilk altı aylık icraatı vurdu. Bir yandan yatırımlar durdurulur, pancar yetiştiricilerinin alacaklarının ödenmesi geri bırakılır, tasarruf bonoları çıkarılarak işçilerin vergileri artarken, öte yandan subay, memur ve emekli maaşlarının artışı 1946 da ki devlete karşı gelme duygularını yeniden uyardı. İyi kontrol edilemeyen parlâmento dışı müdahaleler bu duyguları daha da kuvvetlendirdi. Bir yandan bunlar olurken, diğer taraftan köklü dönüşümlere bir türlü yanaşamıyan C.H.P. de aydın dayanaklarından kaybediyordu. İşte bu kitleyi kazanmak için İnönü «ortanın solu» sloganını ortaya attı. Aydın seçmenler kanadı kazanıldı ama, işçi ve köylüler, A.P. nin devamlı propaganda baskısının da etkisiyle anlamadığı bir slogana oy vermeye yanaşmadılar.

A.P. ve T.İ.P.

Bu gün mücadeleyi A.P. ilk olarak T.İ.P. e tevcih edecektir. Çünkü C.H.P. nin fıkara halkı ikna edemeyeceğini A.P. gayet iyi bilmektedir. Onun için en büyük seçim tehlikesi işçi ve köylü oylarının T.İ.P. e kaymasıdır. Bu tutum karşısında C.H.P. oylarını elinden aldığı kanısına kapıldığı T.İ.P. e yapılacak tedip hareketini kıyıda seyrederse yukarıda açıkladığımız gibi kendisinin kuvvetini teşkil ettiği aydın çekirdeği tamamen kaybedecektir. Bununla beraber, egemen sınıfların partileri olan C.H.P. ile A.P. nin her şeyi göze alıp T.İ.P. hakkında olağanüstü tedbirler alması gine de akıldan uzak sayı-

lamaz. Bu gibi tedbirler karşısında T.İ.P. savaşını gene kamu oyunun gözleri önünde yapacaktır. T.İ.P. nin bir avantajı 15 kişilik Meclis grubudur. Savaşı kolaştıran bu etkenin olumlu yönü, elbette gözden uzak kalamaz. Ancak Millet Meclisine girmesiyle birlikte bütün eylem ve kararlar kamu oyunun önüne ve projektör ışığına çıkmıştır. T.İ.P. ne verilen oylarda partiye inanılmak kadar ondan bir şeyler umulmasının etkisinin rolü büyüktür. Partinin gerek yönetimini ve gereksetutumunu doyurucu bulmayanların uğrayacakları ümit kırıklığının doğuracağı sonuçlarda vebâl büyük olacaktır.

Yapılacak işlerin ilki şüphesiz toplumcu partilerin parti içi demokrasi yöntemi olan Otokritik müessesesini yerleştirmektir. Türkiye İşçi Partisinde gerek kuramsal ve gerekse siyasal konuların ilgili ve sorumlu kurullarda konuşulması ve bilimsel bir tarzda tartışılması yöntemi mutlaka yerleşmelidir. Bunun yanında kuramsal sorunları inceleyen bürolarla diğer büroların ve organların gerek Genel Merkez ve gerekse birbirleri ile olan ilgileri yeterli bir uyum içine sokulmalıdır. Kuramsal konularda, entellektüel seviyede yayınlarla parti içi demokrasinin sonuçları olarak beliren fikirler daha az ayrıntılı olacak daha geniş bir aydın çevrenin bilgileri içine sunulmalıdır. Yurt sorunları konusundaki yayınlar da kısa süre de halkoyuna anlaşılır bir dil içinde götürülmelidir.

Çerçevesini yukarda çizdiğimiz çalışmaları yapacak kadrolar parti içinde kısmen mevcuttur. Bir kısmı da bu çalışmalar sırasında yetişecektir. T.İ.P. ni gerek parti içinde gerekse parti dışında büyük ve tarihsel çalışmalar bekliyor.

SOSYALİST MUHALEFETİN GÖREVİ?

Şükran KURDAKUL

Sosyalist muhalefet görevini sürdürebilecek mi? Seçimlerden sonra çoğunlukla tartışmaların bu soruyla bittiğini görüyoruz. Ben sadece, Parlamento'da bir gurup yapmayı başaran T. İ. P. ne bağlı görmüyorum bu sorunun cevabını. Emperyalizmin şer kuvvetleri karşısında boynu eğik durmayan bütün yurtseverlerin davranışlarına, karşıkoyma güçlerine bağlı görüyorum.

Bütün 1923 devrimcileri, 27 Mayısçılar kazanan siyasal örgütün 1961 Anayasası için vatandaştan HAYIR oyu istediğini unutmamak zorundadır bugün. O vakit Anayasa'nın reddedilmesini sağlayamayanların şimdi 1965 seçimlerini *referandum* diye nitelemek isterken neyi «îma» ettiklerini düşünmek zor değildir. Soyut da olsa bir huzur getireceğini vaad eden iktidar partisini bir anayasa buhranı yaratma eğiliminden çıkar umar halde görmeyi hiç istemiyoruz. İstemediğimiz için 276 bin seçmenin iradesiyle parlamentoya giren T.İ.P. nin siyasal varlığını tanımakla, sosyalist muhalefet ve sosyalistler karşısında alışkanlıklarından sıyrılmalarını bekliyoruz.

Nasıl bir muhalefet yapacağı programı ile tesbit edilmiş bir partidir T. İ. P. Yazarların, düşün adamlarının, sanatçıların, bütün yurtseverlerin de düzeyleri Birinci Kurtuluş savaşından beri, Tanzimat'dan beri ortadadır. Dış kapitalizmle ortaklık etmekten başka bir hünerleri olmayan *İttihatçılar* memleketi Almanlara satıp ordumuzun yüksek komuta mevkilerini teslim ederken, o zamanki zinde kuvvetler nasıl muhalefet etmişlerse, Birinci Kurtuluş ordumuzdan ve onun hükümetlerinden bağımsız bir vatan teslim alan bizler de namusumuzu satılığa çıkarmanın eylemini muhalefetimizle göstereceğiz. Bu yüzden **B**ize karşı gelmek, tarih gerçeklerine karşı gelmek anlamını taşıdığı kadar, özgürlük isteyen Türk halkının iradesine karşı gelmek anlamını da taşıyacaktır.

Kitaplarımızı kapalı oturumlarda yargılatıp bizi millet önünde küçük düşürmek isteyen 1950 kabadayıları aydın düşüncenin üstüne çullanmakla tarih gerçeklerini ters çevirecekleri hayaline kapıldıkları gün yenildiler tarihe. Mustafa Kemal, İki yüz'e yakın yabancı şirketi millileştirme hakkını kimden almışsa, o hakla topraklarımızda saltanat kuran üç yüz yabancı şirketin tekeline paydos edilmesini istedik, gene isteyeceğiz.

Mustafa Kemal, Sivas Kongresinden itibaren, Amerikan mandacılarını tasfiye etmek hakkını kimden almışsa, o hakla Amerikalılarla (Ruslar'la, İngiliz-

Sorunlar

lerle, Fransızlarla) yapılan gizli - açık antlaşmaların yeniden gözden geçirilmesini istedik, gene isteyeceğiz.

Mustafa Kemal hangi hak ve düşünceyle kapitalizmle savaşı caiz görmüşse, o hak ve o düşünceyle bizi şimdiden yarı bağımlı duruma düşüren kapütüler hükümlerin kaldırılmasını istedik, gene isteyeceğiz.

Tarihimizin yüklediği bu soruma karşı gelmek, varlığımızı yadsımakla, insanlık onurumuzu reddetmekle eş anlam taşıyor gözümüzde. Bu kutsal ateşle ısınmamış olanlar varlığımızı taşıdığı onurun eylemi ile anlayacaklardır.

Görevi sürdürmek ne demek? Göreve yeni başladık.

ULUSAL İSTEM

Günel Altıntaş

Ulusal istem (millî irade) sözü, birçok kavramlar gibi batıdan alınmış, geri kalmış ülkelere uyup uymadığı araştırmadan, klâsik demokrasi hayranlığıyla, siyasal yaşamımıza sokulmuştur. Bu kavramın geri kalmış ülkeler için sanal olduğu gözden kaçmıştır. Amacım bunu belirtmek. Belirtirken de, üniversitede ders vermekten öte bir işlerleri olmıyan hukuk profesörlerinin, para kazanma tutkusuyla bunları düşünmeye, yazmaya fırsat bulamıyan piyasa hukukçularının kalaklarını çınlatmak.

Nedir ulusal istem? Deniyor ki, halkın düşüncesini açığa vurma. Doğru. Ama, hukukta her istem açığa vurma (beyan) geçerli midir? Geçerli olabilmesi için bu istemin özgür, serbest olması koşuldur. Başka koşullar da var. Onlar konumuzun dışında kalıyor. Bu bakımdan, yalnız bu koşul üzerinde duracağım. Bu koşulun gerçekleşmediğini örneklerle göstereceğim.

Birinci örneğim geçmişte söylenen ve pratikte doğrulanan şu söz: «*odu nu aday göstersem seçtiririm*». Bu, halkın isteminin (hata, aldatma ve baskı gibi nedenlerle) serbest olmadığını göstermiyorsa, seçme ve ayırabilme yetisinin (temyiz kabiliyeti) bulunmadığını açık olarak gösterir.

İkinci örneğim, ülkemizin toplumsal yapısı. Bilindiği gibi, karı kocaya,

koca toprağa, toprak ağaya, işçi patrona bağlı. Bu bağımlılık, işten çıkarmayla, aç bırakmayla, dayakla, boşanmayla, giderek, hapisle müeyyidelenmiş. Buna bağlı olarak, tartışma ve tartışma yoluyla bir takım doğrular elde etme olanağı sınırlanmış. Doğruların yayılma, istemi etkileme hızı en aza indirilmiş. İleri düşünce, komünizmle damgalanarak, hukuk karşısında olduğu kadar, toplum içinde de eli kolu bağlı bir duruma getirilmiş. Halk okuma yazma bilmez, bilse de parasızlıktan kitap alamaz, alsa da ağaya ya da patrona çalışmaktan zaman ayırıp okuyamaz; okusa da korkunç bir düşünce karakolu yüzünden yararlanamaz durumda bırakılmış. Bilginin de ötesinde olan, bilincin kapsamına giren istem, bu durumda, halkta nasıl var olabilir? Var olsa bile, nasıl serbest, bağımsız olabilir?

Demek oluyor ki, ulusal istemin oluşabilmesi, oluştuktan sonra da serbestçe açığa vurulabilmesi için, bütün bu bağımlılıkları kaldırmak ya da en aza indirmek gerekmektedir. Bu sağlanmadıkça, ulusal istem sözü sanal kalacaktır. Siyasal bir nisan bir balığı olarak kalacaktır.

Modern devlet felsefesi ulusal istem kavramı yerine ulusal çıkar kavramını getirmiştir. Bize uyan ulusal çıkar kavramıdır. İstem in gerçekleşmesini öngördüğü durumlar allerjik olabilir çünkü. İstem in gerçekleştirilmesiyle halkın ağzı uçuklayıp, bazı yerleri morarabilir.

ÖRGÜTLEŞME

Demirtaş CEYHUN

Örgütleşmenin gereğinden, öneminden söz açacak değilim, bir örgütleşme hikâyesi anlatacağım. Teknik gücümüzün örgütleşebilmek uğruna girdiği son savaşın hikâyesini.

Çlkemizde, artık Plânlı Ekonomi'nin de önemi, en az eğitim davası, toprak reformu davası kesinliğinde anlaşılmıştır. Yani yönetimi kimler alırsa alsın, ve onlar nasıl bir düşüncede olurlarsa olsunlar, plânlı kalkınma savaşından dönüşümüz imkânsızdır. Bu plânlı kalkınma savaşına paralel bir gerçek daha vardır ortada, o da, kalkınma savaşımızın teknik güçle olan büyük ölçüdedeki ilişkileri. Fakat ne yazık ki, teknik gücümüz bugüne kadar savaşa ayak uyduramamıştır. Ülke kaderinde yüzde 65 oranında söz sahibi olan, belki nicelik bakımından zayıf, fakat nitelik bakımından son derece önemli bu teknik gücün, bugün sorumluluğundan habersiz oluşu, bilinçsizliği, sosyal bilimler yönünden eğitim yetersizliği bizce günümüzün en önemli sorunudur. Planlı kalkınma dönemine girdiğimiz günden bu yana çabalarımızın, uğraşlarımızın ancak yüzde elli oranında bir başarıya ulaşabilmesi, tamamen teknik gücümüzün bu yetersiz durumuyla ilgilidir. Ve bu durum sürüp gittikçe, yapacağımız çalışmalardan yüzde yüz oranında bir sonuç almayı bekliyemeyeceğimiz de acı bir gerçektir.

Üç yıldır yapılan uygulamalarda planlı kalkınma hızımızın yüzde yedi oranına ulaşamamasının, sanayi sektörümüzün, tarım sektörümüzün planlandığı şekilde modernleştirilememesinden tasarlanan sonuçların alınamamasının, kentleşmemizin, toplumsal hizmetlerin günümüz verilerine uygun bir duruma getirilememesinin, konut davamızın her geçen gün biraz daha çıkmaza girmesinin, hepsinin, ama hepsinin bizce bir tek ortaklaşa sebebi vardır, o da, inşaat sektörünün öngörüldüğü şekilde gerçekleştirilememesidir. İnşaat sektörümüzse, hem teknik gücümüzün yeter sayıda olmayışından, hem de mevcut teknik gücümüzün bilinçsiz oluşu ve organize edilmeyişi yüzünden aksamaktadır. Ekonomistlerle birlikte, kalkınmamızın en önemli ögesi, planlamamızın beyni diyebileceğimiz bu teknik gücümüzün bizce daha planlı kalkınma dönemine girmeden önce bilinçlendirilmesi ve örgütlenmesi şarttı.

Bugün hâlâ yapı işçilerimiz, işçi sıfatı bile fazla bulunarak amele deyimi ile tanımlanıyorsa, kuvvetli bir sendikaları yoksa, çoğunluğu bir sosyal sigortaya bile bağlı değilse, bilelim ki bunun tek sebebi bir gereç olmaktan öte

önemlerinin bulunmadığına iyice inandırılmış teknik gücümüzün örgütlenmemesidir.

Düşünelim bir an: Kim öğretecekti örgütlenmenin önemini teknik gücümüze? Teknik gücümüzü toplum hizmetine girdirmek üzere kim eğitecekti? Elbette kamusal kuruluşlar. Hükümetler, okullar, denetleme örgütleri, basın, v.b.

Toplumcu Mimarlar Fikir Klubü

2 Ekim 1965 günkü Cumhuriyet, Akşam, Tercüman ve Son Saat gazetelerini okuyanlar, biraz dikkat etmişlerse, köşelere sıkışmış küçücük bir haber görmüşlerdir. Güldürü niteliğinde küçücük bir haber. «TOPLUMCU MİMARLAR FİKİR KULÜBÜ» adında kurulmuş bir derneğin kuruluş amaçlarını açıklamak üzere yapılmış bir basın toplantısı haberi.

Hikâye şu: Bir elin on parmağı sayısında bir avuççuk ülkücü mimar, o büyük sorunların farkına vararak, az gelişmiş ülkeler için kamusal kuruluşların başta gelen ödevlerinden birisi olan bu işi, çelimsiz omuzlarına almış ve teknik gücü bilinçlendirmek aşkıyla, yüzde yüz inançla toplum hizmetine katılabilmek aşkıyla, toplum yararına organize edebilmek aşkıyla bir örgüt kurmuşlar. Sonra da amaçlarını anlatır bir basın toplantısı yapmışlar. Hadleri olmayarak hükümetlere, okullara, basına görevlerini hatırlatmaya kalkışmışlar. Yurudumuzun bugünkü büyük sorunlarını ard arda sıralayarak, resmî kuruluşları ödevlerini gereğince yapmamakla suçlamışlar, okulların eğitim sistemini suçlamışlar, basının ilgisizliğini suçlamışlar.

Ne demişler basın toplantılarında? Bu kadar az sayıdaki mimarla, bu kadar önemli ve çok inşaat işini başarabilmemiz için, bütün mimarları bu savaşta katacak şekilde mimarlığın sosyalleştirilmesi artık şarttır demişler. Sana-yileşebilmemizin, toprak reformunu gerçekleştirebilmemizin yani az gelişmiş ülke özelliğinden kurtulabilmemizin tek yolu şehircilik biliminin tam olarak uygulanmasıdır demişler. Moder anlayışla şehirleşebilmek, şehirlerimizin boyuna bir yağlı ilmik gibi geçmiş gece kondulardan kurtulabilmek, konut problemini halk yararına çözebilmek ancak (ŞEHİR TOPRAGI REFORMU) yapmamızla mümkün olur demişler. Bugüne kadar her iktidarın elinde, devlet eliyle adam zengin etmenin sihirli sopası olmuş ihale kanununun günümüz halkçı anlayışına uymayan sakıncalı taraflarını anlatmışlar, yeni önerilerde bulunmuşlar. Yani yurdumuzda bugüne kadar sözü edilmemiş, sorunlarımız için yeni çözüm şekilleri atmışlar ortaya.

Nolmuş? Hiç. Toplum yararına en büyük denetleme örgütü olması gereken basın, sudan bir sebeple geçiştirivermiş bu olayı. Yukarda sözünü ettiğimiz gazeteler, bir güldürü dergisi edasıyla, olayı gülünçleştirmişler. Miliyet gibi ağır başlılığına güvendiğimiz, Hürriyet gibi büyük satışlı, Ulus, Zafar, Son Havadis, Haber gibi resmi sözcü kimliğindeki bütün o irili ufaklı gazeteler hiç önemsememişler bile. Akis, Kim gibi dergiler iki satırlık yer ayırmayı lüzumsuz bulmuşlar. Sadece Yön, işe gereken önemi vermiş. Yön dergisi yöneticilerine, bir mimar olarak, bir aydın olarak teşekkürü borç bilirim.

Böylece bir gerçek ortaya çıkmış oluyor. Basınımız, ülkemizin sorunlarının gerektirdiği sorumluluğunun bilincinde değil. Köpek mi insanı ısırırsa önemlidir, yoksa insan mı köpeği ısırırsa, anlayışı olsa olsa ilkel bir basın anlayışını tanımlar. Sadece cinayet haberleri vermek, film yıldızlarından boy boy resimler basarak söz açmak, geçmişi belirsiz bir takım kişilerin sadaka sadaka verircesine bir takım bağışlarda bulunmasından sayfalar dolusu övgüyle bahsetmek, bizce topluma ihanettir.

Ve daha fazla ihanet bir çeşit intihardır.

ALTIN YUMURTLAYAN TAVUK

VIETNAM SAVAŞI

Jean BAUMIER

Çev: Hüseyin Boş

Amerika'nın Vietnam'daki askerlerinin sayılarının yüzbini aştığı şu sıralarda Başkan Jhonson'un temsilciler meclisine başvurarak askeri bütçeye 1 milyar 700 milyon dolarlık ek tahsisat istemiş olması Birleşik Devletlerin Güney Doğu Asya'da, daha uzun süre savaşıacağını kanıtlamaktadır. Başkan Jhonson'un son kredi talebine, bundan üç ay önce aynı konuda elde ettiği 700 milyon dolarlık ödenek de eklenirse Birleşik Devletlerin savunma bütçesi elli milyar doların üstüne fırlamaktadır. Gerçekten de Savunma Bakanı Mc Namara, önümüzdeki aylarda «yeni kredilerin» isteneceğini gizlememektedir.

Sendikaların etkisi

Bugünkü şartlar altında Birleşik Devletlerin savunma giderleri devletin global giderlerinin hemen %50 sini kapsamakta, buna karşılık sosyal hizmetlere ayrılan giderler, geçen yıllara oranla hatırı sayılır bir biçimde artmış olmasına rağmen, devlet giderlerinin sadece yüzde 10 una tekabül etmektedir. Ama daha da önce önemli olan Pentagone'un giderlerinin Amerikan ekonomisinin tümünde oynamakta olduğu roldür. Gerçekten de Pentagone ulusal gelirin onda birini tüketmektedir ki bu da Amerikan vatandaşlarının bir yıldaki tüketim giderlerinin yarısına aittir. Böylece, açıkça görülüyor ki, Pentagone'un siparişleri amerikan ekonomisini kısıklarak elinde tutmaktadır. Askeri bütçenin, özellikle Vietnam çatışmasının genişlemesiyle ilgili olarak ekonomiyi hızla savaş ekonomisine yöneltmesinin global talepler'deki «uyarıcı» ya da kamçılayıcı rolünü kesinlikle ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte Birleşik Devletlerdeki ekonomik yayılmayı sadece silah endüstrilerindeki gelişmeye bağlamak ta doğru sayılamaz. Askeri olmayan endüstri kesimlerinde, özellikle otomobil, elektrik, ev hizmet eşyaları, televizyon cihazlarında görülen gelişmeler özel kişilerdeki satın alma gücünde gerileme olmadığını kanıtlamaktadır. Ama şurasını da unutmamak gerekir: klasik tüketim mallarını eriten bu kapasitenin hiç değilse bir kısmı ücretler aracılığıyla satınalma gücü dağıtan endüstri kesimlerine verilen hatırı sayılır as-

keri siparişlerin sonucudur. *Bu oderecedoğrudur ki, son günlerde yayımlanan çeşitli amerikan eserleri, kanıtlar da ileri sürerek, Birleşik Devletlerin bazı bölgelerinde kârlı silah siparişleri almak için sadece patronlar değil bölge politikacıları ve sendika yöneticileri de «lobbi» yapmakta «tam iş saati» imkanları bahsettiği için de savaş siparişlerinin yenilenmelerini istemektedir.* Söz konusu eserlerin ileri sürdüklerine bakılırsa Birleşik Amerika'daki bazı devletlerin, özellikle pasifik kıyısındakilerin ekonomik hayatlarının hemen % 30 u askeri alandaki çalışmalara bağlıdır.

Amerikan ekonomisinin son aylardaki büyük eğilimlerinde hastalığın bütün belirtilerini görmek mümkündür. Geçen sonbaharda amerika Vietnam da henüz büyük çapta askeri hareketlere girişmemiş, Kuzey Vietnam sistematik bir şekilde bombalanmaya başlanmamıştı. O zaman otoriteler askeri giderlerin bulundukları en yüksek seviyede «dondurulacağını» açıklamışlar hatta ekonomik yayılmanın 1965 yılı içinde «frenlenmesinin» de düşünülebileceğini belirtmişlerdi.

Avrupa iktisadi işbirliği teşkilâtının (O.C.D.E.) Birleşik Amerikayla ilgili olarak geçen kasımda yayımlanan araştırmasında şu satırları okumak mümkün: «Ekonomik yayılmanın 1965 yılında da devam etmesi gerekiyor. Ama, vergi indirimleri etkilerinin ortadan kalkmasıyla da belli ölçülerde bir «yavaşlama» muhtemeldir. Böylece, 1965 te, bugünkü gelişme oranını muhafaza edebilmek için, belki de vergi ya da bütçe tedbirleriyle talebi, uyarmak gerekli olacaktır.» Bundan bir kaç hafta sonra, Michigan Üniversitesinin bu konudaki bir sorusunu cevaplıyan 150 ekonomi uzmanı da 1965 yılı içinde «ekonomik yayılma'nın» yavaşlayacağını ileri sürmüşlerdi.

Savaş Endüstrisine Doğru

Bugün piyasaya 2,4 milyon dolarlık ek bir askeri giderin sürülmesi — ki bu giderlere yeni eklerin de ilave edileceğinden kimsenin şüphesi yoktur — ekonomik yayılmanın «yavaşlaması» ve hele «gerilemesi» ihtimallerini tamamen ortadan kaldırmıştır. Tam tersine, iş çevreleri ekonomik yayılma hızında daha da artış beklemektedirler. Nitekim orta vadelerde ekonomik zorluklar tahmin edilmesi nedeniyle düşüş kaydeden Wall street yeniden yükselmiye başlamıştır. Endüstriyel değerler göstergesi Dow Jones sene başındaki en çok bir 940 lık en az bir 840 lık bir seviyeden sonra bugün 900 dolaylarındadır. Ham madde piyasasında da durum bundan başka değildir. Bir süre önce önemli düşüşler kaydeden stratejik ham maddeler bugün en yük-

sek seviyelere ulaşmışlardır. Bu konudaki en ilgi çekici örnek, demirsiz madenler arasında sayılan bakırdır.

Federal Reserve Board tarafından geçenlerde yayımlanan rapora göre temmuz ayı endüstriyel üretim endeksi 1964 temmuzuna kıyasla % 8 fazlasıyla 143,6 ya ulaşmıştır. Öte yanda amerikan ulusal gelirinin bu yıl, 1964'e oranla % 6 lık bir artışla 660 milyon dolara yükseleceği tahmin edilmektedir.

Bununla birlikte, Vietnam savaşının sınırlı bir çatışma olduğu ve amerikanın savaş potansiyelinin sadece bir kısmını harekete geçirdiği de ileri sürülebilir. Örneğin hava kuvvetlerinde, «tüketim» yani «savaş sırasında kaybedilen uçakların» sayıları, Birleşik Devletlerin direkt müdahalesinden bu yana yüzü aşmamıştır. Ayrıca savaşa sürülen kuvvetlerin sayısı da, hiç değilse şimdilik yüz bin civarındadır. Amerikan nüfusunda bir elde 7,5 milyon insanın harekete geçirileceği düşünülürse Vietnam savaşına sürülen kuvvetlerin nicelik olarak önemli sayılmamaları gerekir. Beyaz saray bu düşünceye bir yandan napalm siparişlerini iki misline çıkarmak öbür yandan da nükleer teçhizat ya da kıt'alar arası füzeler yapımını hızlandırmak, barış devresinde durdurulan bazı malzemelerin yeniden stoklanmasını temin etmek amacıyla kamuoyunda olduğu kadar parlamento önünde de, Vietnam savaşının her an genişliyebileceği tehlikesini ileri sürerek karşı çıkmaktadır.

Büyük İmkânlar

Bu şartlar altında amerikan ekonomisinin yavaş yavaş savaş ekonomisine kaymakta olduğunu söylemek, sivil kesimin önemli roller oynamasına rağmen pek yanlış olmayacaktır.

Ölçüler göz önüne alınmak şartı ile Amerika'nın Vietnam'daki bugünkü durumu fransa'nın Hindicini ya da Cezayir savaşları sırasındaki durumunun aynıdır. Hatırlarda olduğu gibi Fransız ekonomisi de, tehlike bahanesiyle hızlandırılmış ve bu endüstrinin silah yapımı kesimlerine önemli avantajlar sağlamıştı. Ama, iki savaş sırasında da. Fransız ordusunun teknik imkânları, Amerika'nın Vietnam savaşına sürdüğü imkanlarla hiç bir şekilde kıyaslanamaz. Fransa 1950 ile 1960 yılları arasında «masrafları» ince eleyip sık dokuyan bir küçük burjuva sömürge savaşı sürdürmüştü ve yılda sadece bir milyar dolarlık bir masraf göze alabilmişti. Oysa Amerika, Vietnam savaşına muazzam teknik imkanların yanısıra on milyar dolara kadar yükselen akıl durdurucu miktarlarda para akıtmaktadır. Ve bütün bunlardan sadece büyük silah ve cepâne yapımcıları kârlı çıkmaktadır.

Le Nouve l Observatenr. No. 41

KURTULUŞ SAVAŞI NEDİR?

CEYHUN ATUF KANSU

(Neden Kurtulmak? »)

Kurtuluş savaşı kavramı, dilin öncülüğünde şunu deyimliyor: kurtulmak için savaş.. Neden kurtulmak? Bağımlılıktan kurtulmak. Bir ulus ne ile bağimlanır? Dış etkilerle bağimlanır. Kurtuluş savaşının özü budur. Bir ulusun kendini bağimlayan dış etkilerden kurtulması, yani tam bağımsızlık için savaş. Bağımlılığı oluşturan koşullar nelerdir? Bir kurtuluş savaşının ayrıntılarını ortaya çıkarabilmek, bir kurtuluş savaşının somut nişan amaçlarını belirleyebilmek için bu koşulları bilmek gerekir. Dış etkiler, bir ulusu neden bağimler? Kendi çıkarları için bağimler (ekonomik, siyasal çıkarlar). Kendi çıkarları için bağimlayınca, dış etkilerin (devletlerin, blokların) bu bağımlılıktan kazandığı birşey vardır: Bu, ekonomik bir kazançtır. Bir devlet, bir başka ulusu, bir başka devleti kendi ekonomik kazançları için bağimler. Kendi anamalcı çıkarları için açıkça bağimladığı ülkelerde anamalcı bir devlet ekonomik ilişkileri eşitlik ilkesiyle sürdürmez, kendi çıkarını üstün tutar; yani açıkçası bağimladığı ülkeyi sömürür. Bu sömürmenin iki yolu vardır: ya, bağimlayıcı ülke kendi çıkarları için, bir ülkenin bağımsızlığını yok eder, yani o ülkeye girer, o ülkeye egemen olur; ya da bağimlanan ülkenin yönetici katları ile ilişkiler kurarak, yani bağimlanan ülkenin yöneticileri yolu ile, aracılığı ile o ülkeyi sömürür.

Öyleyse, araya bir de iç etkiler giriyor. Kurtuluş savaşını bir ulusun kendisini bağimlayan dış etkilerden kurtulması yani tam bir bağımsızlık için savaş diye tanımlamıştık. Bağımlanma olayı bir yerde iç etkilerin yardımı ile de oluyor. Kurtuluş savaşının anlamı burada ikileşiyor: hem dış sömürücülere, dış bağimlayıcı güçlere; hem iç bağimlayıcı güçlere karşı savaş.. Tam bir kurtuluş savaşı. Kurtuluş savaşının biçimlenmesi için, iç etkileri dışardan besleyen bir dış etkinin; bağımsızlığını sınırlayan, bağımsızlığı yavaş ya da, hızlı yok etmeye götüren bir dış etkinin elle tutulur, gözle görülür hale gelmesi gerekir,

Türk kurtuluş savaşının başlangıcında bu koşulları tamamlanmış olarak görüyoruz: Osmanlı devleti tam bağimlanmıştır, bu bağimlanma olayı yöne-

ticilerin tam boyun eğmesi ve dış etkilere ortaklık etmeleriyle; bağımlayıcı devletlerin de topraklarımızı dört bir yandan kaplamaları ile sonuçlanmıştır. Türk Kurtuluş savaşı bu bağımlanmanın adını koymuştur: Emperyalizm ve kapitalizm baskısı.

Öyle ise, kurtuluş savaşı ile neden kurtulmak? bağımlılıktan, bağımlılığı getiren dış etkilere; yabancı çıkarların sömürücü, yayılcı, bağımlayıcı egemenliğinden, bu egemenliğin ekonomik temeli kapitalizmden, yani sömürücü anamalcılıktan ve bu dış etkilere yer hazırlayan, yol açan, bu dış etki-lerle ortaklık kurarak, işbirliği yaparak, bir ulusu başka ulusa bağımlayan iç etkilere kurtulmak..

Bu dış etkiler ve iç etkiler, bir ulusun bağımsızlığına karşı somut güç-lerle birleşerek çıkabilirler. Yani bir ulusu zorla bağımlamaya çalışırlar: işte, bu bağımlamaya karşı bir savaş vermek gerekir, bu bağımlamadan kurtulmak gerekir, savaş bu alanda bir kurtuluş savaşına dönüşür.

Kurtuluş Kararı:

Dış ve iç sömürücülerden kurtulmak, yani bir kurtuluş savaşına girebil-mek için, kurtulmaya karar vermek gerekir. Neden kurtulmak istediğimizi bilmeliyiz ve kurtulmaya karar vermeliyiz «sonuç o halde bir ülkenin bağım-sızlığı ya da sömürge olmaktan kurtuluşu, dışardan kabul ettirilmiş ekono-mik ve ona bağlı politik, hukuki bağlayıcı ilişkilerden kurtulmaktır. Bu so-nuncu mücadele bugün gelişmemiş ülkelerin bağımsızlık savaşının ta kendi-sidir. Yani emperyalizme karşı savaştır bu. Dışa karşı olan bu mücadeleyi, onların iç ortaklarına karşı olandan ayırmak kabil değildir.» (İdris küçük-ömer-Milli İrade, C.H.P., D.P. ve TİP. — Akşam gazetesi — 7.10.1965)

Kurtuluş kararının temellerini belirtebilmek için aldım bu parçayı Kü-çükömer'in yazısından: «Dışardan kabul ettirilmiş ekonomik ve ona bağlı politik, hukuki bağlayıcı ilişkilerden kurtulmak» dışardan nasıl kabul ettiril-miştir bu? «Ekonomik, hukuki, politik bağlar»? Ve kimler kabul etmiştir. Ulusa sormuşlar mıdır? Ulus bu bağları istemiş midir?

Kurtuluş savaşımıza bakalım: Hayır, sormamışlardır. Osmanlı yönetici yüksek katı ile yabancı devletler arasında kabul edilmiştir bu bağlayıcı ilişki-ler: emperyalizmin ve kapitalizmin boyunduruğuna bir ulus, kendi kararı dışında girmiştir. Burada, Osmanlı yönetici üstyapısı, emperyalizmin ve kapi-talizmin iç ortakları olmaktadır. Bu bağımlayıcı ilişkiler, çoğu kez, ulus ço-

ğunluğu halkın dışında, belirli bir sömürücü üst iç yapı ile sömürücü dış güçler arasında kurulmaktadır.

Kurtuluş kararı bu dönemde halkçı bir anlam kazanmaktadır. Halk bu ilişkilerin kuruluşundan çoğu kez habersizdir. Bu ilişkiler bir iç-üst yapı aracılığı ile ve ulus adına kuruluyor, adına «ulusal çıkar» deniliyor. Halkın kurtuluşu karar vermesi bu bakımdan bir önem taşıyor, Halk, gerçek kurtuluşunun bu ilişkilerin dışında, bu ilişkilerin kurduğu çıkarlanma düzeninin yok edildiği zaman gerçekleşeceğini bilmelidir. Kurtuluş kararı, bilinçli bir karardır. Neden ki, kurtuluş savaşı tam, bağımsız olmaya karar veren bir halkın savaşıdır. Bütün dış ve iç bağımlayıcı koşullardan kurtulmaya karar vermek karar vermek de bir bilinç işidir. Halk neden kurtulacağını bilmeden, kurtulmaya karar vermeden gerçek bir kurtuluş savaşı olamaz.

Kurtuluş İsteği

Atatürk söylevinde Sakarya meydan savaşını anlatırken bir yerde şunları söylüyor:

«Bilirsiniz ki, savaş ve çarpışma demek, iki ulusun; yalnız iki ordunun değil, iki ulusun bütün varlıklarıyla, bütün malları ile, bütün maddesel ve tinsel güçleriyle karşılaşması ve birbirleriyle vuruşması demektir. Bunun için, bütün Türk ulusunu, cephedeki ordu kadar, düşüncesi ve duygusu ile ve edimli olarak savaşla ilgilendirmeliydim. Ulus bireyleri, yalnız düşman karşısında olanlar değil, köyde, evinde, tarlasında bulunan herkes, silahla vuruşan savaşçı gibi kendini görevli bilerek, bütün varlığını savaşa verecekti.» (*Atatürk. Söylev II. — Türk Dil Kurumu*)

Burada, Atatürk sadece bir meydan savaşının değil, bir Kurtuluş savaşının tanımını yapıyor: halk; köyünde, evinde, tarlasında halk bir kurtuluş savaşı istiyor mu? Yoksa, Amerikan buğdayı gelmesine, okullarında amerikan süt tozu dağıtılmasına ve üst yapıda yabancı anamal ortakçılarının zenginleşmesinden, kendi gündelik yoksul yaşantısına dökülen artıklara razı mı?

Kurtuluş savaşı isteği, halkın ulusal bir isteği haline mi gelmiş, yoksa, bir avuç aydının direnci, karşı koyması halindemi kalmış? Böyle kalmışsa, bağımlayıcı dış güçlerin iç ortakları, kolaylıkla dönüp şöyle söylüyorlar:

«Bizi batı dünyasından koparmak istiyorlar. Özgür dünyadan.. Kalkınmamız, batı dünyası ile ilişkiler kurmamıza, yabancı anamalla, özgür dünya

ile değintilerimizi arttırmamıza bağlıdır. Yoksa kalkınamayız. Siz, emperyalizm, kapitalizm, sömürücülük diye karşı çıkanlara bakmayın, onlar bizim ulusal çıkarlarımızın karşısındadırlar. Türkiye'nin kalkınmasını istemeyenlerdir onlar. Bir avuç bozguncudur onlar. Dinleyin bizi. Biz, batı dünyası dediğimiz kapitalist ülkeler dünyası ile ilişkilerimizi arttırdıkça, pekiştirdikçe zenginleşecek ve kalkınacağız.»

Halk, sadece bu sesi dinliyor, bu sese kulak veriyorsa ve de bir avuç direninin tam bağımsızlık isteğini «zenginleşmeye ve kalkınmaya» bir engel sayıyorsa, kurtuluş isteği daha uyanmamış demektir. Bu, halk uyanamayacak ve bir avuç bağımsızlık öncüsü direnmekten vazgeçecek demek değildir. Ama, halk açık açık, bu dış sömürücülere ve iç ortaklarının karşısına dikilip, Hayır, biz tam kurtuluş istiyoruz, demelidir. Biz, demelidir, dış sömürücülerden, iç sömürücülerden kurtulmak, tam kurtulmak, tam bağımsız olmak istiyoruz. Kurtuluş savaşının başlaması için, halkta bir kurtuluş isteği uyanmalıdır. Uykuyla dalmış, uyutulmuş bir halk, kurtuluş savaşının anlamını kendi gündelik yaşantısına bağlayamaz: kurtuluş savaşının zorunluğunu anlayamaz, dış ve iç sömürücülerin kurdukları ortak sofraya ona, kendisinin de bir gün erişebileceği bir zenginlik sofrası gibi görünebilir. Halk, o zenginlik sofrasında, kendi öz zenginliklerinin, kendi öz emeğinin yendiğini ayırtetmiyorsa, ve birgün kendisine hiçbir şey kalmıyacağını, tam yoksullaşacağını bilmiyorsa, kurtuluş savaşı için bir istek duymaz.

Bu isteksizlik, dış ve iç sömürücüler yolu ile «ulusal irade»nin bir belirtisi olarak gösterilebilir Atatürk, Kurtuluş savaşına hangi koşullarla girmişse bu ilkeye kendini adayan herkes böyle girer bu savaşa: halkı düşünceyle ve duygusuyla bu savaşla ilgilendirmek. Halkta ortak bir kurtuluş savaşı isteği yaratmak, hele bu küllenmiş, bu bastırılmış, bu uyuşturulmuş ortamda kurtuluş savaşının ana ateşini yakmak, kurtuluş savaşına halkın solğunu üflemesiyle gerçekleşebilir. Halkın katılmadığı bir kurtuluş savaşı, ve de bile rek istemediği bir savaş hiçbir zaman temeldeki kurtuluş ilkesine dönüşemez: yani dış ve iç bağımlayıcı etkilerden, bir ulusu kurtaramaz. Kurtuluş savaşına devrimci niteliğini ancak halk verir.

Halk güçlükleri bilmeli:

Kurtuluş savaşı vermek kolay değil. Hem dış etkilere, hem de o dış etkilerin beslediği, güçlendirdiği ulusal gibi görünen iç etkilere karşı çıkacaksınız

ve halktan, bilinç, özgeçi, kan, emek ve gözyaşı isteyeceksin.

Kurtuluş savaşı ile halkını ilgilendirirken, bakın bir de ne yapıyor Atatürk: halkı askere alıyor. Ordusunu halktan kuruyor. Açıkça kan ve ateş alanına çağırıyor. Halkın canından ve malından istiyor. Kurtuluş için canından ve malından geçeceksin, bir yerde.

«Her ev birer kat çamaşır, birer çift çorap ve çarık hazırlayıp ulusal vergi kuruluna verecektir.» diye buyruklar çıkarıyor. Bu, giyeceğinden istediği halkın, kurtuluş savaşı için «dört kat giysisinden, hiç olmazsa birini gidip kurtuluş savaşı uğruna vermeyen bir yapma burjuvaziyle; gömleğinden başka giyeceği olmayan yoksul halkın, daha uzun zaman tek gömlekle kalmayı gönülle kabullenmediği bir ortamda, kurtuluş savaşı olmaz.»

Atatürk, yedi sekiz Ağustos 1921 buyrukları ile, kurtuluş savaşı için halkın yiyeceğinden de istiyor. «Buğday, un, fasulye, bulgur, nohut, mercimek, şeker, pirinç, yağ, tuz, zeytinyağı» istiyor. İstemekle de kalmıyor, yüz kilo unun, kırk kilosuna, kurtuluş ordusu için el koyuyor. Bu güçlükleri bilmeli halk, ve bu güçlüklerle bilinçle seve seve katlanmalı. (Deposunda, dükkanında evinde buğday, un, fasulye, şeker saklıyan bir karaborsacılar düzeyiyle kurtuluş savaşı olmaz.)

Bir de, kuru ekmek bile yemek var bu savaşta. Ya da ot çorbası kaynatmak. (Lokantalarda, ya da evindeki sofrasında, dört başı bayındır şiş kebabı, patates kızartması, tavuklu pilav ve patlıcan dolması yiyemezse birasını içmezse gündelik yaşantısının, özgürlüğünün elden gittiğini, kısıtlandığını söyleyen, rahata batmış kent soylularla elbette kurtuluş savaşı olmaz.)

Taşıt araçlarına da el koyuyor Atatürk Kurtuluş savaşı ordusu adına: dört tekerlekli yaylı arabalara, at ve öküz arabalarına, kağı arabalarına, binek hayvanlarına, develere... (Halkın evinde tek motorlu araç yok.) Ve de halk bu güçlüğü bilmedikçe, dolmuşunu, kamyonunu, otobüsünü, arabasını seve kurtuluş savaşının buyruğuna vermedikçe kurtuluş savaşı yaya kalır. (Beş yüz metredeki işine, en son model arabası ile giden ve ondan, bu arabası kurtuluş savaşı için istenince, dünya başına yıkılan tatlı su burjuvaları ile elbette kurtuluş savaşı olmaz.)

Gerçek kurtuluşu isteyen bir halk, emeğini malını ve canını bu savaşa kurtuluş savaşına verir. Kurtuluş savaşı bir can pazarı savaşıdır.»

«İngiliz Yüzbaşı, Armstron, satılmış yöneticilerin hiç ulaşamayacakları bir anlayışla işgali tanımayan İstanbul'u şu satırlarla bıraktı tarihe:

«İstanbul'da silah ve mühimmat depolarından kaçakçılık yapıldığını öğrenmiştik. Depoları muhafaza etmek vazifesi bana verildiğinden fotoğraflarını almaya, silahlarını saymaya ve dikkat etmeye başlamıştım. Fakat kaçakçılığı önleyemiyordum.

Nöbetçileri tuttuk. Küçük subayları hapsettik. Ben, Haliçteki büyük silah deposunda, bir yana saklanarak vaziyeti tetkik etmeye karar verdim. Saklanacağım yere zorlukla vardım. Nöbetçiler tetikteydiler. Görülecek olsam vurulabilirdim. Geceleyin Türkler gene geldiler.

Türkler barut mahzenlerinde rahat rahat sigara içiyorlar, birkaç tahta kırarak ateş yakıyor ve yemek pişiriyorlardı. Patlayıcı maddeleri hiç telaş etmeden taşıyorlardı.

Kaçakçılık devam etti. « (Şükran Kurdakul. *Bayramını Arıyan İstanbul, Akşam gazetesi, 6.10.1965*)

Kan, gözyaşı, çile, korkusuzluk dayanışma direnme emek isteyen insanı yurt sevgisinde deneyen bir savaştır kurtuluş savaşı.

Halk Yönetimi

Halk katışmadan, halk isteğiyle bu kan, gözyaşı, çile karşılığı kurtuluş ülküsüne, ulusal bağımsızlığın onuruna ve umutlarına karar vermeden gerçek bir kurtuluş savaşı olamaz. Bunun için, kurtuluş savaşının ateşinde gelişir en sağlam halk yönetimi.

Halk katıştığı savaşın ateşinde ve bilincinde pişer, kendi devletini, kendi düzenini hazırlar. Gerçek bir halk yönetiminden haber vermedi mi, kurtuluş savaşı o temel ilkesine, anamalcılığa karşı tam halkçı özüne kovuşamaz. Bir savaş burjuvazisinin çoğu yerde savaşa seyirci kalmış egemen katların eline geçer devlet. Kurtuluş savaşının halkçı özü yozlaşır. Kurtuluş savaşından sonra, halk yönetimin dışında kaldı mı, yani gerçek bir halk yönetimi kurulmadı mı, kurtuluş savaşının yemişi, köksüz bir burjuvazinin eline düşebilir ve bu yapma burjuvazi, kurtuluş savaşından doğma bağımsızlığı, emperyalist ve kapitalist dış güçlere peşkeş çekebilir: bağımsızlık yeniden bağımlılığa döner. Kurtuluş ve devrim ordusunun özü olan halkın köylünün tepesine çöken burjuvazi, kendi dışında bıraktığı halktan ayrı bir düzmece halk yönetimi ile, hem bu devrimci ana gücü uyutur; hem de, kurtuluş savaşının ana kaynağı olan köylüyü, emekçiyi bir bağımlılık oyununda yabancı anamal yolu ile açık-

ça gizlice ve de halk yönetimi adı altında baskı altında tutup sömürür. Kurtuluş savaşları ardından türeyen bu açığöz, çıkarıcı, aracı, köksüz, yapma burjuvaziye Jean - Paul Sartre «mantar burjuvazi» adını veriyor. Bu mantar burjuvazi köylüye bir oy ma kinası gibi bakar, sadece.

«O köy çoğunluğu daima ulusal devrimci ordunun tükenmez kaynağıdır. Devrim anında köylü ne bütün ve sağlam zümre olduğunu daima göstermiştir; sömürgecilerin baskısının ve işkencelerini bütün çıplaklığı ile şehirlerden daha iyi bilir, daha çok acı çeker; bu topluluk için yaşamının tek yolu bütün düzenin çatlaması, ve sömürgecilerin defolmasıdır. Kurtuluş savaşından sonra yönetim sosyalist olma gerekliliğindedir; devrim ilkeleri yavaşlar, hızını keserse yönetim mantar burjuvazi aracılığı ile gene sömürgeci emperyalistlerin eline geçecektir.» (Jean Paul Sartre-Dünyanın Lanetlileri. Çev: A. Uzanisa, İzlem Yayınları)

Türk köylüsünün, yüzeyde kalmış ve sonra sonra kentsoyluların malı haline gelmiş devrimden soğuması, öfkesi bundandır: katıldığı, ordusunu kurduğunu bir devrim ona belli ekonomik-toplumsal birşey vermeden ondan uzaklaşmış, bir mantar burjuvazi elinde yozlaşmıştır. Canını kattığı devrimden, köylü bu yüzden umudunu kesmiştir, devrim ona erişemeyince o da devrimden uzaklaşmıştır. Kurtuluş savaşının temel siyasal ilkesi şudur: halk yönetimi ile başlayan kurtuluş savaşı (1920 lerde, 1922 lerde Mustafa Kemal'in halk devleti, Türkiye Halk Hükümeti, Halkçılık, Halk idaresi deyimlerindeki ısrarı anılayınız), savaşın ve devrimin sonunda gerçek bir halkçı düzene dönüşmelidir. (1923 lerde bu deyimlerin özünü Halk Fırkası yüklenir, bütün bu deyimler bir ad altında birleşir: Halk Fırkası... Ve yıllar geçse, bu halk deyimini, fırkayı ellerinde tutan taşra burjuvazisinin elinde devrimci niteliğini yitirerek, bir devrim burjuvazisinin, içi boş, bulanık bir deyim haline gelir. Halk çoktan anadoludaki sessizliğine gömülmüştür, unutulmuştur. Halkın sesi yoktur, fırkanın sesi vardır. Halk gitmiş, fırka gelmiştir.)

Halk yönetimi açısından, kurtuluş savaşının temel özelliği şudur: kurtuluş savaşı, kaynağı ve ülkesi bakımından yönetimin halkın eline, dövüşen kan ve can veren, çalışan, acı çeken, çile çeken, halkın eline geçmesidir. Neden ki bağımsızlığın gerçek anlamı, halkın gerçek kurtuluşudur.

Kurtuluş Savaşı Koşulları

İlk koşullar, belli belirsiz, bir ulusun ekonomik bağımsızlığını yitirme-

siyle oluşur. Kurtuluş savaşı, bir sömürme düzeninden ve bu temele oturmuş ekonomik bağımlılıktan, ekonomik tutsaklıktan kurtuluştur. Kurtuluş savaşının özü bu anlamda, tam bağımsızlıkla birleşir.

Ancak tam bağımsızlıkla bir ulus, kendi halk kaynaklarının ekonomik özgürlüğünü biçimleyebilir, geliştirebilir. Bir ulus, iç ve dış sömürücülerle, yavaş yavaş, ekonomik bağımsızlığından vermeye başlamışsa, orada gizli açık, belli ya da belirsiz bir kurtuluş savaşı ortamı yeşeriyor demektir: kurtuluş savaşının koşulları oluşmaktadır.

Bu belli belirsiz savaş, ilkönce örtülü, sonra tam bir gerilim ve bunalımla ortaya çıkar, bilinç uyanır ve direnme başlar. Türkiye’de, Anadolu kentlerinde, Birinci kurtuluş savaşını andıran direnme, bilinç odakları yanmıya başlamıştır. Trabzon’da, Samsun’da, Gaziantep’te, Tokat’da, Diyarbakır’da, Karsta, Tekirdağ’da, İzmir’de, İstanbul’da Ankara’da ve kutsal Türk yurdunun her yerinde, kentlerde ve kasabalarda. «Halktan yana, emekten yana, insanlıktan yana bütün toplumcu aydınları ve namuslu kişileri, bu savaşa katılmaya çağırıyoruz. Geleceğin pırıl pırıl, mutlu Türkiye’sinde yaşıyacak olanlar, bugünün savaşçılarından saygı ile söz edeceklerdir. Tıpkı bizim 1919 savaşçılarından söz ettiğimiz gibi..» (Savaş gazetesi — Trabzon sayı: I)

Trabzon’dan gelen bu ses, nasıl kurtuluş savaşında Anadoludan duyulan diri sese benzemektedir. Bu ses örneğe, yer yer, tek yapraklı, dört yapraklı Anadolu gazetelerinde bir kurtuluş savaşı çağrısı niteliğini kazanmaktadır. (Çaltı, Alın Teri vb...)

Bu yurtseverler çağrısı ilk önce: Ezik, yanık, gözüpek, diri ve yalnız başına. Ses geliştikçe bir yerde bağımsızlığımızın temellerinde çatlaklar olduğunu ayırdeden bilinçli bir uyanma örgütlenmektedir. Bu varsa, bu ses yükseliyorsa ve ulusal bağımsızlık bilinci ışıyorsa, o ülkede, yeni bir kurtuluş savaşı başlıyor demektir. Kurtuluş savaşı nedir diye sormuş ve şöyle demiştik: Bir ulusun kendisini bağımlayan dış etkilerden kurtulması, yani tam bağımsızlık için savaş.

Bugün Türkiye bağımlanmış. Bu bağımlandıktan çıkarı olanlar bu gerçeği örtebilirler, örtmeye çalışırlar, halkın gözlerinden kaçırabilirler. Ama, belli bir gerilimde bir bağımsızlık bilinci doğmaktadır. Siyasal güçlerini arttırmak, ayakta tutmak ve bu bağımlandımayı sürdürmek isteyenler, halkı kullanmaktadırlar. Halk tam gerilime, tam bunalıma düşmediği için, şimdilik bağımlılı-

ğın ağırlığını anlayamıyor. Dış borçlarla yapılmış bir fabrikanın bizi nasıl bağımladığını bilmiyor: o fabrikayı kendisi kurmamaktadır, ama o fabrikada iş bulmaktadır. Bu ona yetmektedir. Ama, elbetteki bağımsızlık bu demek değildir. Halk, bu fabrika yoluyla sömürüldüğünü — dış ve iç etkilerle-anladığı gün kurtuluş savaşına katılacaktır. Kalkınma elbette ki, bağımsızlığın kurucu temelidir. Ama bağımsızlıktan yiyen bir kalkınmada, tarihsel bir yasadır bu, bağımlılığın kurucu temeli olur, halkı bağımlar.

Kurtuluş savaşının gerçekleşmesi, en güç koşulu burada ortaya çıkıyor: Halk gerçek kurtuluşunun, bağımsızlıkla gerçekleştirebileceğini ne zaman, nasıl anlayacak? Kurtuluş savaşının tek koşulu, bu yüzden halkın uyanmasıdır. Bağımlılığa uygun gelen uyku, bütün sömürücülerin ortak dostudur. Halkın uyandığı yerde ve ancak orada, kurtuluş savaşı başlar. Kurtuluş savaşındadır ki, halk, kendisini kullananların değil, kendi kendisinin olur. Neden ki, onuru özbenliği uyanmıştır. Halk bu sefer, tek şey için kullanır kendisini: kurtuluş için..

Kurtuluş savaşı, bu yüce uyanma, bu yüce bilincidir. Halkın tam uyanmadığı, kendi varlığının bilincine ermediği yerde bağımlılık ve tutsaklık vardır. Kurtuluş savaşı, bağımlılığı ve tutsaklığı bir yönetim bilgeliği haline getirenlere karşı ulusal uyanışın, ulusal bilincin açtığı bir savaştır.

Kurtuluş savaşı yeniden devrime dönüştür.

CEYHAN ATUF KANSU

BAĞIMSIZLIK GÜLÜ

Şiirler

TOPLUM YAYINEVİ

ANKARA

AMERİKAN ÜS'LERİ VE TÜRK CEZA KANUNUNUN

125. MADDESİ

YÜCEL KIVILCIM

Sendikacı

— «İhtilallerin anti-Demokratik sayıldığı yurdumuzda Nylon don karborsası yapmak veya yabancılara üs vermek demokratiktir» — demek, demokrasi denilen oyunun perde sonu demektir.

1964 yılında demokrasiye açıldığını sandığımız pencereden Amerikanın dolarlı külahı görünüyordu. Külahlı dolar; Denizlerden esen meltem gibi yumuşak; o günün kulaklarına durmadan fısıldıyordu: — «Görüyorsunuz, ikinci Dünya savaşını kazanan benim. Sovyet Rusya'ya yardım yapmasaydım haritadan silinirdi. Sizler için de aynı şeyi düşünüyorum. Cesur, Mert bir ulusunuz. Kalkınmanız gereklidir. Size destek olabilir. Ama, ben, benim gibi olana yardım ederim. Demokratik rejime geçmeniz şart. Oysa sizin yönetiminiz sert ve de Şef sistemlidir.»

Öğütler biribirini izledi. Öyle ki yaşmaklı ninemize bikini modasını sevimli kılmanın bile yolunu buldular.

Türkiye Merih'te Değildi.

İkinci Dünya savaşı, yeryüzünde organik bir değişmeğe sebep olurken Türkiye sözde kimyasal değişimini Amerikan laboratuvarlarına kiraladı. Aslında, bu fizik bir değişimden başka birşey değildi.

Almanyanın, Fransa'nın ve Japonya'nın çekildiği Asya-Afrika ülkelerine Amerikan bayrağı dikildi. İngiltere, Amerika ile birçok yerlerde ortaklaşa bulunmağa razı olmak zorunda kaldı. Bir yanda galip devletlerde savaş ekonomisi barış ekonomisine dönüşe dursun, diğer yanda silâh ağaları soğuk savaş ünlemini dillerine doladılar: Komünizm tehlikesi...

Almanya isteği dışında Amerika tarafından silahlandırılırken Amerikalı sermayedar dünya düzeyinde geziye çıktı. Japonya'nın en gözde uzmanları Amerikada eğitilmekle Sovyetlere karşı ikinci bir baraj kurulacağı sanılıyordu. Sonradan Nylon'un Japonya'da daha iyi imal edildiğini gören Amerikalı müteşebbis, Japon talebelerine vize vermenin tehlikeli olduğunu neden sonra

bu kadar açıktır. Kapitalizmin emperyalizm safhasında kapitalistin daha akıllı olmasını emretmektedir.

İngiliz idelist'i Russell, İngiliz sömürgeciliğini yerer, Hindistan gibi yoksul halkların, hallerini yakınırken bu koca filosof'un insalcıl düşünlerle kale-anladı. Bugün Amerikada Japon talebelerine eğitim yasaklanmıştır. Durum me sarıldığını sanmak boşunadır. Aslında, Russell'in kınadığı hoyrat, insafsız, Milyonların açlığı bahasına şişen, kapitalizm'in değişik sömürme tabiyesidir. Bu sömürme aynı katılıkta süregelirse, Russell'e göre, Emperyalizm tekelinde olan ülkeler silkinir, uyanır, ve nasıl soyulduğunun farkına varır. Bu felakettir. Bu İngiliz imparatorluğunun sonu demektir.

Uygulama Russell'idoğruladı. İngiliz dominyonları birer, birer biçimsel bağımsızlık şalına sarıldı. Ama, İngiliz ekonomisi bu kez, tüm ağırlığı ile İngiliz askerinin çekildiği yerlere tekrar aynı bayrağı astı. Hint-İngiliz dostluk derneği, paryaların sefaleti bahasına bu yeni işgal'i Hind halkına şirin göstermek için kredi dağıtımında Amerikayı da geçti. Öyle ki İngiltere aleyhine ağız açanlara vatan haini demek olagan oldu.

Bugün sesiz Anglo-Amerikan savaşı Taklamakan yaylasında tilki ayına çıkmıştır. Bilinmelidir ki bu savaşta Amerikan finans kapitali İngiltereye hayırhahlıkla dolu bir dostluk pasaportu vermek üzeredir. Japonya daha mertçe davranarak Türkiyeyi bir pazar düzeyinde görmeğe cesaret edemedi. Ancak, batıya sıçrama tahtası olarak Türkiye Japonya için en elverişli bir bölge durumunda idi. Bu nedenle Japon mali çevreleri Türkiyeye ağır sanayi kurmağı çok düşük koşullarla teklif etti. Amerikan finans kapitali ve onların yerli ortaklarını büyük bir telaş aldı. Ama, çok iyi koşullar vadeden bu Japon teklifi halkımızın bilmediği nedenlerle reddedildi. Demokrasi açıklık rejimidir ya, buna rağmen halk olan bitenden habersiz bırakıldı.

Türkiyenin cama gereksinmesi varsa, cam fabrikası kurmaktan daha doğal ne olabilir? Dostumuz Amerika böyle bir fabrika kurmağa yanaşmadı, çünkü Türkiye cam pazarıdır. On Sekiz tümen Türk askeri Amerikayı savunmak için ayaktadır, çünkü Türkiye can pazarıdır.

Sovyetlerin Çayırovada kurdukları cam fabrikası tam verimle üretime başlayınca Amerikan firmaları tezelden cam fiatlarını yarı yarıya düşürdüler ve Türk piyasasına sürdüler. Bunu da Türk halkına Amerikanın dostluğu gibi göstermekten geri durmadılar. İç şakşakçılar yerli sanayimizin nasıl öldü-

rüldüğünün farkına varmadan, her zaman olduğu gibi, Amerikan hayranlığını sürdürdüler. Ege dolaylarında örneğin, bilmem kimin müslüman olarak ölmüş olması propagandası, 1946 demokrasi denemesinin Türkiye'deki parlak gelişmesidir.

Aslında tatlı bir pazar olan Türkiye'de at oynatılırken Ruslar Amerika'nın kâr deliklerini tıkamak için, körebe oyununa maskaraca, giderek, ahmakça devam ediyorlar. Daha doğrusu bu, yurdumuzda oynanan müstehcen bir oyundur. Bu, Türkiye'nin geleceğini iki sevimsiz koşucunun alanı yapmaktır. Amerikan turşu propagandacıları Türkiye'yi evlerindeki aynalardan seyrediyorlar.

İnönü Milli Şefçiliği:

27. Mayıs Demokratik ihtilali, ileri bir anayasa getirdikten sonra beyaz bayrak çekmek zorunda kaldı. Açıkcası ihtilal teslim alındı. Oysa Milli şef politikasının herşeyi iyi yapar düşüncesi Osmanlı dengeciliğinin simgesi idi. Denge kuramı Türkiye'deki ekonomik ve sosyal güçleri baskı altında tutmak uğraşında U.S.A. Düşünü ile, bilerek veya bilmeyerek bu noktada birleşik. U.S.A. patenti bu kerre kendisine kalleslik edemez mirasçı çıkar ortaklarını koltuk altına almakta güçlük çekmedi. Yayılma tamamlanmış, hukuk düzeni pekleştirilmiş, giderek, U.S.A. turşucularının geleceğinin garanti altına alınması kolaylıkla becerilmişti. İşte bu dönemde Ankarada Johnson'un koluna girmiş bir kişinin kovboy şapkalı çoğaltılmış resimleri ile gözlerimiz faltası gibi açıldı. Dengecilik kuramı, Milli şefçilik düşününü bir anda politika hayatından silivermişti. Artık Milli şefçilik dengeciliğe değil, üçüncü bir dünyanın ayak suyuna boru döşemeğe başlamıştı. Saf politikacılarımız üçüncü dünyayı tanrı buyruğu gibi dillerine doladılar. Oysa, İnönü'nün üçüncü dünya dediği Alman kapitalizmi ile aynı karyolaya Türkiye'yi yatırmak flörtü idi. Gerçekte Alman mali çevreleri Türkiye'de Amerikayla boy ölçüşmek zamanı geldiğini anlamış olacaklar ki tatlı tekliflerde bulunmaktan geri durmadılar.

Şimdi, çok iyi anlaşılmaktadır ki Türkiye'nin ayakları yer yüzündedir. Ve Türkiye büyük çıkar çekişmesinin süje'sidir. Kahvehanelerde, Üçüncü dünya ünleminin «Ortanın solunda bir kahve yap» ünlemine değiştiği görülmektedir. Bunun da diğer ünlemler gibi Osmanlı dengeciliği düşününün bir başka görünüşü olduğu apaçık anlaşıldı. Ve artık anlaşıldı ki Türkiye Merihte değildir. Türkiye çıkarlar çekişmesi içinde otuzsekizinci enlemedir.

Yerli politik örgütler, çıkar çekişmesinde kendilerini temsil ettirmek için Amerikancı, Almancı vb. olmak yarışına düştüler. Türkiyeci olmak, Türk halkından olmak, bu çıkar çekişmesine bir son vermek namuslu yurt severlerce düşünülegelmektedir. Bu nedenledir ki Türkiyenin otopsisı yapılmak gereği duyulmaktadır.

Türkiyemizde yabancı sermaye özellikle Amerikan sermayesi Tüketim kesiminde, petrol ve montaj sanayiinde yatırımlarını geliştirmektedir. Madenlerimiz de yabancıların hazırladığı kanunlarla, yabancı sermayenin tekeline teslim edilmek üzeredir. O halde, Türkiyenin ekonomisi yabancı sermayenin çıkar kanunlarına göre düzenlenir bir duruma girmiştir. Bunun yanı başında yabancı sermayenin silahla korunması da sağlanmıştır. Yani Türkiye Amerikaya geniş çapta askeri üsler vermiştir. Gerek yabancı sermayenin girişi ve gerekse yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiyeye yerleşisi Türkiyeli yöneticilerin daveti sonucunda gerçekleşmiştir. Günahkar olan yabancı sermaye ve onu himaye eden yabancı silahlı kuvvetler değil, aslında bunları yurdumuza davet eden Türkiyeli yöneticilerdir.

Amerika Birleşik Devletlerinin Amerikan topraklarında bulundurduğu askeri garnizon sayısından çok Türkiyede üs bulundurması Türkiyenin Amerika Birleşik Devletlerinin bir parçası olduğu anlamını doğrulamaktadır. Amerika kendisini yabancı bir devlete karşı savunmak istiyorsa, bunu Amerika kıtasında inşa edeceği bir Maginot, Sieffreid hattı gibi savunma hattı ile sağlamak olanağına sahiptir. Eğer Türkiye, Amerikanın savunma stratejisinde ilk karakol ise, bu taktirde karakol olmak Türkiyenin bağımsızlığı ile çelişme halindedir. Yok eğer, Amerikanın saldırgan emellerinin ilk karakolu ise Türkiye bu taktirde de Türkiyenin toprak bütünlüğü bir başka devletin yararına tehlikeye girmiş demektir. Her iki halde de Türkiye kendi yarar savunuculuğunu yapmamaktadır. Bağımsızlık ilk önce Türkiyenin kendi yararına dünya ulusları ile eşit koşullar altında dengede bulunması yararına dünya ulusları ile eşit koşullar altında dengede bulunması demektir. Böyle bir denge kurulmadıkça Türkiye bağımsızdır yargısına varılamaz.

Ve 125. ci Madde:

Türk Ceza Kanunumuzun 125. Maddesi aynen Şöyle der: «Devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin hakimiyeti altına koymağa veya Devletin istiklalini tenkise veya birliğini bozmağa veya devle-

tin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmağa matuf bir fiil işleyen kimse, ölüm cezası ile cezalandırılır.»

Türkiyenin savaş stratejisi bakımından en önemli yerlerinde Amerikalılar tarafından üsler kurulmuştur. Örneğin, İzmir'de Çiğli, Adana'da İncirlik, İstanbul'da boğazlar, Kocaelinde Karamürsel tesisleri ve irili ufaklı, bu büyük üslerle ilişkili Samsun, Sinop Trabzon Erzurum, Diyarbakır, Sivas, Ankara Balıkesir, gibi yüzlerce ek tesis.. Şimdi, Amerikanın Türkiyede bu kadar geniş üslenmesi üstelik gerek yönetim ve gerekse hayati kesimlerimizde çeşitli uzmanların bulunuşu Türkiyenin bağımsızlığı ile ne dereceye kadar bağdaştırılabilir, sorusunu sorabiliriz. Bir memleketin, barış zamanında silahlı çatışma olmaksızın, işgali imkânı nasıl olacaktır?

Bu üslere vaki bir tecavüzde bölgenin güvenliğini hiç kimseye danışmadan silahla sağlamak yetkisi Amerikaya verilmişse,

Bölgenin güvenliği o günkü şartlara ve üs sahiplerinin takdirine bağlı ise, bu bölge icabında Türkiyenin tümü olabiliyorsa,

Üs sahipleri Türkiyede kendilerini Türkiyeye karşı savunmağı her türlü kârda düşünmüşlerse,

Üslerde çalışan sivil ve askeri personeli iki misli arttırıyorlarsa,

Amerikan neferlerinin ailelerini dahi Türkiyeye getirmeleri mümkün oluyorsa,

Türkiyede yurtsever sol bir idareye tahammül edilemeyeceğı Amerikan dış işleri bakanlığı tarafından açıkça bildiriliyorsa,

Yabancı petrol şirketlerinin Türk yöneticilerinitehdit etmeleri olagan sayılıyorsa,

Suç işleyen Amerikalıların Türk Mahkemelerinde yargılanmaları olanağı yoksa,

Türk denetmenleri söz konusu üslere giremiyorlarsa,

Topraklarımızın bir kısmı yabancı bir devletin hakimiyeti altına konmuş demektir.

Sonra, Türkiyenin üzerinde Amerikan jetlerinin, karasularımızda savaş gemilerinin manevra yapmaları şüphesizdir ki, Türk yöneticilerinin izni ile olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri ile yapılan görüşmeler, manevra izinleri, andlaşmalar, üslerin statüsü Türk halkından gizlenmektedir. Türkiye sessiz bir pazarlık konusu olmaktadır. Amerikaya danışmada onun fikrini almadan hareket etmek serbestimiz mevcut değildir. Türk yöneticiler Türk Ce-

za Kanununun 125. Maddesini dikkatle okumak zorundadırlar. Çünkü, yurdumuzun iktisadi ve askeri bakımından yabancılar tarafından işgal edilmesi kendiliğinden olmamıştır. Bu işgal Türk yöneticilerinin şu veya bu şekildeki davetleri ile oluşmuştur. İşgalin hukuki cephesinin bulunuşu bir memleketin bir başka devlet tarafından kullanılmasını mazur gösteremez. Bu nedenle Ceza kanunumuzun 125. Maddesi özü ve sözü ile işgale karşı bir müeyyidedir. Esasen Türkiye'nin işgal edilmiş olması NATO protokol anlaşmasına Türkiye'nin ve Yunanistan'ın katılması hakkında ek protokolde «işgal kuvvetleri» demekle açıkça belirtilmiştir.

Yurtseverlik ne gün içindir:

Türkiye'nin 1965 yaşamında kime yurtsever denilecektir. Sütü Kahvesini içerken, meydan konuşmaları hazırlayanlara mı?

İçinde bulunduğumuz koşullar ve Dünya çıkar çatışmasındaki yerimiz gün geçtikçe billurlaşmaktadır. Türkiye'yi kapitalist çıkarlarının savaş alanı olmaktan çıkarmak kesin bir yurtseverlik sorunu olmuştur. Son günlerce kuruluş savaşı Türkiye'sine dönmek gereğinin duyulması bundan ötürüdür. Türkiye'yi bağımlılıktan kurtarmak askeri üslerden arındırmak ve Dünya ulusları arasında sözü edilir bir ulus haline getirmenin temel şartı bağımsızlık savaşına bütün ilerici güçlerin katılmasını sağlamaktır. Türkiye'nin bağımsızlığı, Türkiye'nin yaşama şansı ile doğru orantılıdır. Her geçen gün Türkiye'mizin Aleyhine çalışmaktadır. İlerici güçler, ayrıntısız Milli Bağımsızlık cephesinde son sözü söylemelidirler Türkiye'nin işgaline karşı çıkmak en büyük yurtseverliktir.

Türkiye, gerçeklere sırtını çevirmiş meydan koşucularını bir gün hiç ama hiç affetmeyecektir.

İDEOLOJİ ve DEVRİM

Jean - Paul SARTRE

Çev : Mustafa İbrahim

Birkaç gün önce üniversitede, sonradan çok kısa cevaplandığı için kendi kendimi kınadığım bir soru soruldu: «İdeolojisiz devrim olur mu?». Lunes de Revolucion sayfalarını açtığından bu sorunu burada daha geniş olarak ele almayı tasarlıyorum. Herkesin de görebileceği gibi bu, genel olarak devrimler ve onlara yol gösteren soyut düşünceler hakkında ortaya bir kuram atmaktan ibaret birşey değildir. Sorunun temel noktası Kubadır: Davranışlarla düşünceleri birleştiren bağın özelliği, burada gelişmekte olan toplumsal davranıştaki çok özel bir niteliktir. Aşağıdaki satırlarda bir yabancı gözlemciyi etkileyen şeyleri sıralıyacağım.

İdeolojinin Tanımı

Fakat her şeyden önce terimlerimizi tanımlamalıyız. Öyleyse, biz ideolojiyi «bir bütün olarak rasyonel ve teknik planlamalardan edinilen tecrübe üzerine kurulması, onları açıklaması ve onların üstüne çıkması gereken kuramsal ve pratik fikirler sistemi» olarak tanımlayalım. Bilim bünyesini doldursa da ideolojiye bilim demeyeceğiz; gerçekten, ilgisiz bir takım bilgilerden çok toplumdaki bireylerin şekil verdiği düşüncelerdir, çünkü bireyler, toplumlarının hem görgü şahidi hem de üyeleridir. Bu düşünceler, görülebildiği gibi pratik olup, sadece özleriyle bütün toplumsal yapıyı kavramakla yetinmez, her şeyden önce onları ya devam ettirmeye ya da değiştirmeye çalışırlar. İdeoloji nesnel koşullara pratik bir görüş getirir. Yani ideolojinin kendisi ortaya bir program koyar. Hatta açıklayıcısı gibi görüldüğü olaylarda bile olayları düzenler, kendisi iş görür. Bir gerici formülü olan «Şeker yok Kuba yok» («Şekersiz ülke yaşayamaz»), ileriye deneysel bir inanç olarak sürülmüştü. Şeker kamışı üretimi gerçekten kendine özgü bir topluluk yarattı. Az önce naklettiğim sözler de ilkel bir ideolojiden başka bir şey değildi: sahte tarafsızlığı arkasında kendisini «status quo» yu değiştirmeye çalışan her şeyin reddi olarak gösteren bir ideoloji. Bu ideoloji «status quo» yu doğal düzenin ifadesi olarak sunmakla toplumsal düzene başkaldırmayı önlemeye çalışır. Bu sözler Kubalılara

sefaletlerini bir alinyazısı olarak verir. Kısacası bu ideoloji hayat hakkında kötümser bir görüşe sahiptir: Madem ki kişi hayatını değiştirememektedir, öyleyse kendisine yükletilmiş bir düzene teslim olsun. İlkel ideoloji, doğanın sıkıntılarının hemen ardından bizim doğa üstü teselliler bulmamıza yol açar. Bu muhafazakâr düşünceye insan, hayat koşullarını değiştirmeyi bilen ve geçmiş olaylara dayanarak bir tarih yaratma işinde insana güvenen iyimserlikle karşı koyabilir. Bizce, ilerici ideoloji hangi durumda olursa olsun insan üstüne pratik bir yargı taşır. Yani bizim şimdi yaptığımız, insanın bu dünyadaki durumunu, katı kurallarla boğuluyormuş gibi ortaya koyarak bu durum üzerine karar vermekten hiç de aşağı değildir; ve yine insanın durumu üzerine, kendi kaderimizi avuçlarımıza alarak karar veriyoruz. Bir topluluktaki insanı ele alan bütün ideolojilerde insan, ortak kurumlarını değiştirme ya da devam ettirme eylemi pratik ve temel olarak alınarak tanımlanmaya çalışılır. Bunda şaşılacak birşey yoktur, çünkü ideoloji herkeste, toplum koşullarıyla istek ve çıkarların kuvveti sonucunda ortaya çıkmıştır. İnsanların tanımını ortaya koyan şeyler, pratik olarak imtiyazları koruma veya ana hakları kazanma eylemiyle başlayan, toplumsal ortamın kendi üzerindeki düşünceleridir.

İdeolojik Yapılar

İlkel ideolojilerin olduğunu söylemiştim. Çok ince hazırlanmış başka ideolojiler de vardır. Aynı zamanda bazılarında insan üzerine bir yargı, belirli bir politik ve toplumsal program ve hâttâ bunları yerine getirmek için gerekli araçlar bile bulunur. Bu son unsurun bulunduğu ideolojilerde bilgi her politik tedbiri aydınlığa çıkarır: deneycilikten ve zararlı hatalardan sıyrılır, tehlikeler önceden görülür ve plânlar konulabilir. Bu ölçüde incelik geliştirilmiş bir sistemin üstünlüğü açıktır: nereye yöneldiğini bilir; aynı zamanda kesinleşen fikirlerle acil ya da uzun vadeli erekler üzerinde anlaşmaya varılması birleştirici bir faktör olabilir. Fikirler belirsizleştikçe yanlış anlama ve sonunda da dağılma tehlikesi artar. Fakat bir grup, iki anlamlı olmıyan bir ideoloji kabul ederse bu, kaçınılmaz bir şekilde, gurubu bütünleşmeye sürükleyecektir. Diğer yandan ise ideoloji kuvvetçe kazandığını elâstikiyette kaybeder: Önceden görülebilen her problem gözönüne alınmıştır; yalnız, önceden görülemeyenler — ki onları hiçbir şey yok diyerek inkâr etmek insana kolay gelir — sonradan ortaya çıkarak bütün yapıyı sarsar. *Voluntarizm* denen tehlikeyi bu kocaman hilkat garibeleri doğurur. Program önceden yapılmıştır, ona dayan-

larak bazı plânlar hesaplanmıştır: şu kadar buğday, şukadar pamuk, ya da on yılda şu kadar makine aleti yapılacaktır. Ben kendim, bu yaşımda, Napolyonvari eşyalar arasında yüzyılımızın son yılları için planlar yapan kimseler görmüşümdür. O zamana kadar hepimizin ölmüş olacağımızı biliyorum, onlar da biliyorlar, ama ideoloji yaşıyacaktır ya!

Kubada insana en şaşırtıcı gelen şey, özellikle doğu ülkelerinin aksine, görünüşteki ideoloji yokluğudur. Bununla beraber bu yüzyılın eksikliği ideolojiler değildir; şu bulunduğum ülkede her yönde hizmete hazır ideolojiler bulunmaktadır. Liderleriniz de onlara kayıtsız değiller. Sadece onları kullanmıyorlar. Liderlerinizin muhalifleri birbirine karşıt sitemler düzmekteler: Bazılarına göre fikir yokluğu sadece bir kandırmadır; aslında bu, henüz adını açığa vurmaya cesaret edemedikleri katı Marksizmi gizlemektedir. Bir gün Kubalılar maskelerini çıkaracaklar, ve Carribeande, Miami'den sadece birkaç mil ötede Komünizm yer alacaktır. Diğer düşmanlar — veya aynıları zaman zaman — onları hiç düşünmemekle suçluyorlar. Bana «birşeyler takıştırıyorlar ve ondan sonra buna kuram diyorlar» dediler. Bazıları da nazikçe, «siz hükümet üyeleriyle konuşmaya çalışın, belki onlar ne yaptıklarını biliyorlardır, çünkü bize kalırsa, itiraf edelim hiçbir şey bilmiyoruz» diye ilâve ediyorlar. Birkaç gün önce de üniversitede bir öğrenci düşüncesini şöyle açıkladı: «Devrim, amaçlarını belirlemedikçe Otonomi bize daha da gerekli görülmektedir.»

«Devrim bir eylemdir»

Birçok defalar şu karşılığın verildiğini duydum: Devrim, fikirlerini hareket anında iken kuran bir eylemdir.» Bu karşılık mantık yönünden çok sağlam, ancak biraz soyutluğa kaçtığı da kabul edilmelidir. Kesin bir fikir kazanmak için devrimleri hakkında hiçbir şey bilmiyenlerin veya devrim hareketini amaçlarını açıklamadığı için yerenlerin — yürekten veya yapmacık — huzursuzluğunu anlamak gerekir. Birkaç ay önce Pariste birkaç Kubalı arkadaş beni görmeye gelmişti. Bana Devrimi uzun süre coşkunca anlattılar, bense boş yere onları yeni rejimin sosyalist olup olmayacağını söylettirmeye çalıştım. Bugün sorunu o şekilde ortaya koymakla yanıldığımı kabul etmek zorundayım. Ama insan bir sorundan uzakta iken oldukça soyut kalıyor ve bu-

«praxis» karşılığı alınmıştır.

gün programlardan çok sembolleri gösteren o büyük kelimelere inmek eğiliminde bulunuyor. Sosyalizm mi yoksa liberal bir ekonomi mi? Birçok aydın bunu düşünmekte. Onlarca bir devrim nereye gittiğini bilmelidir.

Ama yanılıyorlar. Bizim devrimimiz, 1789 Fransız Devrimi tamamıyla kördü. Burjuvazi — devrimi yapan oydu — ana tanrıça olduğuna inanmıştı, kendisini halkla çatıştıran çelişmeyi çok geç anladı. Cumhuriyet için oy veren bu burjuvalar iki yıl öncesine kadar monarşistiler. Herşey de zengini kurtaran ve Monarşiyi geri getiren milli bir diktatörlükle son buldu. Yine aynı şekilde Rus devriminin ilk yıllarında amansız bir sertliğin getirdiği serapların ardısıra nice sallanmalar, nice hatalar, nice dönüşler olmuştu! N.E.P. koşullar yüzünden kurulmuştu. SSCB ne Avrupadaki devrimci atılımların başarısızlığını önceden görebildi nede kendi yalnızlığını değişmez bir ideoloji çerçevesi içinde ifade edilen yeni fikirler sonradan çatlaklara yol açtılar. «Bir ülkedeki sosyalizm, kalıcı devrim» di devrimleri! Ama aslında, sözler dizmeyle ispatlanacaklarını sandıkları uydurmalar! Ve sonunda Marksist düşünce, köylü direncine rağmen bulandırıldı. Önce sağa, sonra sola, sonra yine sağa dönüşler yapıldı. Ne ölçüde katı, yahut da denemeleri ne ölçüde geniş olursa olsun, bir ideoloji şimdiki zamandan çok az sonrasına kadar yaşar.

Yine de aynı soru sorulmaya devam etmektedir. «Sosyalizm mi kuracaksınız» diye soranlara, «eylem»in kendi ideolojisini kendisinin tanımlayacağını söylemek yeter sanırım. Belki Kubada gelişmekte olan hareketin kuramsal sonuçlarını göstermek daha iyi olur. Belki o zaman, davranışı düşünce ile birleştiren diyalektik bağlar daha iyi görülebilir. Kûbanın bir yabancı olan ve olayları bir yabancı gözüyle izlemek zorunda kalan ben bile bana açıklananların ötesini görebildim: edimler fikirleri yaratıyor.

Geri tepme ve radikalleşme

Fikirler çift çift gelir ve birbirlerine karşıttırlar. Çelişmeleri, düşüncenin en belli başlı çalıştırıcılarından. Burada farkına vardığım ilk çelişme şudur: Devriminiz hakkında konuşan önderlerinizden birisi, hareketinizin uzun vadeli bir erek edinmeyeceğini, çünkü bunun bir *karşı hareket* ya da bir geri tepme olduğunu söylemişti.

Bununla, epeyce güçlü bir komşunun yanbaşıda olan halkınızın hiçbir zaman mutlak insiyatifi olmadığını, ve kendilerinin bir karşı darbe icat et-

mek — tabiri caizse — için bütün zekâ ve enerji kaynaklarını kullanmak zorunda kaldıklarını söylemek istemişti. Sözlerine şunu da eklemişti: «Yarın işgal edilme tehlikesi varken, ya da çok sıkı bir ekonomik baskı altında kalma ihtimalimiz varken nasıl uzun vadeli planlar yapabiliriz? Gerilla savaşı ve bir ekonomik bloka direniş toplumumuzun yapısını mutlaka değiştirecektir. Bildiğim bir tek şey varsa o da şudur: yenilmeyeceğiz. Ama didinmemizin koşulları bizi değiştirecek, zaferi bir *başka* kûba kazanacaktır.» Anladığıma göre sizin «takıştırmalarınızın» aslında bir savunma taktiğinden başka bir şey olmadığını anlatmak istemişti.. Kûba Devrimi kendisini düşmanın oyunlarına karşı devamlı olarak ayarlamak zorundaydı. Peki, bu *karşı-tedbirler* bir karşı ideoloji doğurabilir mi

Yine hemen hemen aynı günlerde diğer liderler de bana kendilerinden bahsetmişlerdi. Onlara hayatınız ve düşünce evrimleriniz üstüne sorular sordum. Hepsi de bana Devrimin kendilerini başlangıçtaki mevkilerinden çok uzaklara sürüklediğini söylediler. Şiddetli sarsıntılar olmuştu, ciddi gerçeklerle yüzyüze gelmek zorunda kalmışlardı, bazı arkadaşları fikir değiştirmişler, diğerleri önceleri isteksizce olmasına rağmen, radikalleşmişlerdi.

Sarsıntılar geri tepmenin mi yoksa radikalleşmenin mi etkisiydi? Bu iki kavram önceleri bana uyuşmaz gelmişti. İlk elde bence kişi kendisini çevreye uydurur, çevresinin çağına iner. Bu basamakta her şey değişebilir bırakılmalı ve ilkeler engeller haline gelmemeli. Sonra devrim hareketi daha emin ve düzenli bir şekilde derinleşir. Bundan dolayı, bir ilerleme sırası, geçiş basamakları, bir yön vardır. Bir yönelişin farkına varmaya ideoloji demek gayretkeşlik olabilir, ama hiç olmazsa eylemde çıkan acil problemlerin, devrim liderlerinin fikirlerini değiştirdiğini kabul etmeliyiz.

«La Coubre»

Yukarıdaki düşüncelerimi yazdığım bir sırada «La Coubre» vapuru sabote edildi. Fidel Castro'yu halka hitap ederken gördüm. Sorumlusu kim olursa olsun bu olay, Castro'nun söylevi ve yurttaşların toplanması bir uyarma olmuştu. Düşmanın saldırısını karşılamak için hükümet başkanı halkınızın daha çok desteğini istedi ve buna karşılık ona daha çok güvenmeleri gerekti. Sizi çözülmez bir birliğe çağırdı ve bir gece önceki canice davranış sizi kızgınlıkta ve haklı olarak da bütün enerjilerinizi harekete geçirmekte birleştirdi. İki gün öncesine kadar birkaç kişide gevşeklik, istirahat ihtiyacı, tembelce

bir umursamazlık veya tatlı bir iyimserlik kaldıysa bile bu dikiliş bütün o korkakça düşünceleri silip süpürdü: Kişi af tanımaz bir düşmanla çarpışmak, kazanmak zorundaydı. Castro kendisini tek desteği olan halkla bir tuttu, halk da karşılığında tasvip ve tenkitlerini belirtti. Düşman harekete geçmişti, fakat hissizliğiyle etkilenen karşı darbe, halkın liderleri, ve liderlerin de halkı (yani en az desteklenen iki sınıfın birbirini) radikalleştirmesi olmuştu. O zaman anladım ki düşman, taktikleriyle, kendi kurallarına göre gelişmekte olan bir iç olayı hızlandırmaktan başka bir şey yapamamıştı. Devrim, kendisini bir dış kuvvetin davranışlarına göre ayarlamıştı, karşı atılışlarını hesaplıyordu. Fakat bunca zamandır boğazı sıkılan bu ülkenin özel durumu, karşı davranışların her zaman daha radikal ve her zaman kütlelerin haklı dileklerine daha fazla yer vermesine yol açtı. Devriminizi ezmeye çalışmakla düşman onu bildiğimiz duruma sokmuştu. Bana öyle geliyor ki sizin mücadele tarihinizde değişmez, sert bir fikir buldum.

Özetliyecek olursak, bir «darbe» şeklinde başlayan bir hareket, ereklere birbiri ardısıra kaybolduğunu gördü, ama her seferinde daha yaygın ve daha derin, bir sözle daha devrimci yeni erekler buldu. Ve bazılarınız hemen, bazılarınız da yavaş yavaş amaçlarınızın kendilerini ters bir şekilde ortaya koyduklarını farkettiler: en acele ve görünüşte en basit ereklere varabilmek için ta başından, en karışık ve en uzak olanları hedef almaya mecbur kalmıştınız. Ama bunun karşısı da doğrudur; bütün ulusu beraberce götürmek için sonuna kadar başarılamiyacak evrensel ereklere en önce öne atmak zorundaydınız.

Eski Bozukluk ve Yeni İyimserlik

Peki, erişilebilir görünen ve bütün sınıfların birleştirilmesini sağlayan o soyut erkekler nelerdi? Onları herkes biliyor; daha 1933 ve 1944 ten tanımlanmışlardı: egemen bir ulus, dürüst liderler, özgür yurttaşlar. Yüzyılın ilk yarısında bu ülküyü gerçekleştirmek için birden fazla teşebbüs yapılmıştı, fakat hepsi de başarısızlığa uğradı. Yine de istekler alçak gönüllü olarak nitelenebilir. Bu istekler, orta sınıf parlamento yönetimi demokrasisinin en açık ve basit onayı demektir: yurttaşlar haklarını oylarıyla savunacaklardır; güçlerini, dürüstlükleri oyla kontrollenecek (çalarlarsa tekrar seçilmeyecek) ve görevleri ulus denen bütünlüğün çıkarlarını içte ve dışta savunmak olması gereken temsilcilere devredeceklerdir.

Ortaya atılan bu soyut ülkü bir anda bütün dünyayı birleştirebilir. Salt-çılığa karşı özgürlüğü, yalancılığa karşı dürüstlüğü kim istemez ki. Hiç şüphe yok, 26 Temmuz hareketi bütün toplumsal sınıflara ulaştı, çünkü başlangıçta bundan başka bir şey istemiyordu. Batista devrilmeliydi. O zamanlar, 1933 ve 1944 te namuslu olup da halkın geri kalanının ahlâksızlığına isyan eden kimselerin kendilerini niye yavaş yavaş bırakıp sonunda vatana ihanet ettiklerini hiç kimse kendi kendine sormadı. Gerçi hiç kimse bu soruyu soruşturmadı ama yine de bu belli belirsiz herkesin kafasında vardı ve hatta *ideolojik* ve kötümser bir cevap yarattı kendisine. 26 Temmuz hareketinden az önceki Kubalıların huzursuzluk ve şüpheciligi, politikacılara duyulan derin bir küçümsemeye dayanıyordu. Yerinde olduğu uzun deneylerle kesinleşmiş bu küçümseme, bir bakıma muhafazakârların işine yaramıştı. Kendilerine «Şeker yok, Küba yok» dendiğinde köylüyle kasabalıya (campesinos) elini eteğini çektiren aynı sus-pusluk, aynı cesaret kırıklığı, ister gerçek ister sahte olsun aynı insandan kaçış bazı devrimcileri ümitsizliğe sürükledi: maalesef insanlar hep aynıdır; Onları kuvvet yıkar, her zaman satın alınabilirler. Bir kere daha karanlıklar içinden bir insan yaratılışı kuramı sıyrıldı. Bu kuram sefaletinizi bir alın yazısına çevirdi. Bu tüm boyun eğmeyi kabullenmiyen, saltçıya karşı birleşmeye çalışanlara gelince, parlamento yönetimini küçümsemeleri ve en çok da telâşlı halleri, gençlik yüreklilik ve değiştirme azimlerinden başka o şeytanî ümitsizlik ideolojilerinin karşısını çıkarmakları hiçbir şeyleri olmadığını açığa vurdu. Fakat soyut parlamentoculuk düzlemine inince tecrübe bu tutumlarına karşı çıktı. Ve o andan sonra çabalarını desteklemek ve kendilerine güveni sağlamak için başka bir ideolojiye ihtiyaç duydular. Bu yeni ideolojiye bir insan kuramı ve güçleri diyagramı diyebiliriz. Bu, karşı darbenin çağrısıyla geldi. Onu kimse plânlamadığı halde, Kûbalılara kendi durumlarını ve onu değiştirmeyi düşünme yolunu sağladığı için daha o zamandan radikalizmin çekirdeğini içine alıyordu.

Bu yeni kuramın ilk öğelerini filyat getirmişti: Fidel Castro bir gün adaya çıktı ve Sierra Maestra'ya tırmandı. Bu çıkışın romantik kahramanlığı teşebbüsünün diğer yanını akıllıca perdeledi. Bu, sonuçlarını ve yöntemini aynı anda bulmakta olan bir düşüncenin ayrıntılı gelişimiydi. Öyle ki, doktrinin başlangıçları olan ilk düşünceler gizlilikle hazırlanmış ve birçok kimseleri, sezdirmeden kazanmaya başlamıştı bile. Politikacı her zaman satılabilirdi ve Küba şekersiz yaşıyamazdı! Castro bu iki kötümser buyruğun bir bütün teşkil ettiğini gördü açıkça. Sizin reformcu politikacılarınızın işleri, başarısızlık

ve ahlaksızlıkları, Lâtin Amerikada ve hatta Çindeki, ve görünüşteki egemen parlamento demokrasisinin ekonomik rejimin yarı koloni karakterini gizlediği her hangi bir yerdeki diğer başarısızlık, çaba ve yenilgilerle karşılaştırılabilir. Kubadaki bozukluk insan yaratılışının basit bir sonucu olamazdı; başlangıcı, bütün hükümetlerinizin özelliği olan kuvvetin bozulması ve âcizlikti. Gerçek temelleri kölelik olduğu halde özgürlüğe dayanıyorum diyen kurumlar yıkılmaya mahkumdurlar. Tek-ürün ekonomisinin gelişimi, görünüşte, özgür bir seçimin sonucu imiş gibi görünür. Kuba, Amerikan yatırımlarını kendi isteğiyle kabullenmişti. Bunun sonucunda ortaya çıkan toplumsal yapı ise serbestçe kabullenilmiş sayılamazdı. Tek-ürün sistemi rejimi, «yarı-koloniliğin» en tipik özelliklerinden birini getirdi yurdunuza: Bütün ulusal çabalarınız, dış kuvvet tarafından yönetilen ve ihracatla sıkı sıkıya bağlı bir üretim sektörüne boyun eğmeye zorlandı; ekonominiz, dış pazarlardaki şeker fiyatının değişmeleriyle tamamıyla köstekleniyordu. Kendi kendini hiç yönetemiyor ve kaderini fiyatların düşmesine bırakıyordu. Ekonominizi dışarıdan tehdit eden bu düşüşler, kararsızlık, kârsız ve kazançlı yılların kaçınılmaz sırası, genel ve mutlak kuralların birer sonucu olarak değil, yarı-koloni ekonominin değişmez sonuçları olarak anlaşılmalıdır. Doğa veya Tanrının hiçbir buyruğu hiçbir zaman bir çok-ürün sistemenen gelişimini önlememiştir. Fakat «yarı-koloniliğin» ilk gereklerinden biri, rekabeti önlemek için yarı-kolonici kuvvetin — burada A. B. D. — yarı-kolonileştirilmiş ülkedeki endüstrileşmenin karşısına çıkması ve «yarı-koloni» için gerekli endüstri dallarının kendi kontrollerinde kalarak devamlı birer gelir kaynağına çevrilmesini sağlamaktır. Bu sistemin en açık sonuçlarından biri, tek-ürün sistemiyle boğazı sıkılan ülkenizin, o zaman tükettiği ürünlerin hemen hemen yarısını dışarıdan alması ile açıkça görülmektedir. Bu aşağı yukarı tüm bağımlılık karşısında sizi yöneten politikacılar ne yapabilirdi? Ülke için hiçbir şey! Acizlikleri kötülüklerinden değil, kulluklarından geliyordu. Ama acizlikleri de kötülükleri demektir. O an belki iktidara karşı olup da toplum yararına hizmet etmeyi hayal edenler de kendileri sonradan iktidara geldiklerinde, önce kurbanı, sonra da suç ortağı oldukları esrarengiz bir kavramdan ötürü, kendi çıkarlarından başka savunacak şey bulamadılar. Öyle ki, 1952 den beri, liderlerinize ahlaksızlık bir sebep değil etkileyici bir unsur olarak göründü. Hükümetin namuslu olmasını isteyenler, yöneticileri ahlaksız yapan nedenler üzerine eğilmeliydiler. Sorunu başka türlü açıklarsak, Temeli ulusal egemenlik olmayan burjuva demokrasisi yavan bir şakadan başka bir şey değildir. Ve bu egemenlik dün-

yadaki bütün ülkelerce tanınsa dahi, ekonomik bağımsızlığın elle tutulur bir sonucu olmadıkça boş bir soyutlama olmaya devam edecektir. Devrim mücadelesinin ilk erekları daha bu noktadan beliriyor, daha radikal ve daha üstün bir kesinlik gösteriyorlardı.

Fakat her ne kadar Kubalıların büyük bir çoğunluğu bu bağımsızlığı anladı ve istediye de adı pek geçmiyen fakat güçlü bir azınlık bunda çıkarlarına bir aykırılık gördüler. O zaman ortaya çıkan gerçek, bir dış kuvvetin ekonomik emperyalizminin, ezdiği ülkedeki suç ortaklarını gereğince yarattığı oldu. Toplumunuzun hatalı yapısının kaynağı tek-ürün sistemiydi. Tek-ürün sistemi imtiyazlıları ve kurbanları yarattı, açıkça söylersek ileri sömürgeciliğin koloni yapısını. Yurdunuzun yine A.B.D. tarafından kontrol edilen iç pazarları da sınırlı kaldı, tek-ürün sistemi toprak ağaları ile birlikte yaşama-ya devam etti. Eski usul tarım (yaygın olan tek usul buydu) sadece toprağı bomboş bırakmakla kalmadı, aynı zamanda her şeyi ellerinde tutan ve halk kütlelerini yoksulluk içinde bırakan bir avuç imtiyazlıları yarattı. Şüphesiz ulusal gelir iç pazarda hiç satılamadı, çünkü köy ve kasabalıların satın alma gücü hiç yoktu. Bu yolla büyük toprak ağaları bilinçli veya bilinçsizcesine kendi topraklarındaki yabancı emperyalizminin temsilcileri oldular. Kuba ekonomisinin bağımsızlığı, ulusunuzun egemenliği ve yöneticilerinizin dürüstlüğü için çarpışmak, onlarla çarpışmanın ilk basamağıydı. Politik ereklar ekonomik olanlar karşısında kaybolmuş ve bu da toplumsal ereklar karşısında ortadan kalkmıştı. Öğrencilerle küçük bürjuvazi önce kurumları düzeltmek istediler. Fakat devrimciler, bu haklı reform dilekleri üzerinde düşünerek onları uygulayacak tek aracı bulmakta gecikmediler: halk, ve özellikle en çok olan yoksul halk, tarım işçileri.

Kübanın Kurtuluşu

Kübanın kurtuluşu devrimci düşüncenin bu basamağında halkının elinde bulunmaktadır. Bağımsızlık savaşında işin sonunu getirecek olan yine halkın kendisidir, çünkü açlığın, yoksulluğun, hastalıkların ve Kübanın bağımlılığının acısını çeken, halktan başkası değildir. Ancak ve ancak halkın hayat düzeyini artırmakla endüstrinin kısır yapısı kırılabilir, endüstriye yeni bir hız verilebilir ve çok-ürün sistemine gidilebilir. İdeolojinin radikalleştirilmesi sorunu bu sefer de tatbikatta bulunmaktadır. Fidel Castro ve askerlerinin Santiago yakınına çıkmalarının nedeni basitti, ama hemen görülemiyordu. Bütün devrim ideolojisini düzene koyacak bu nedeni pratik olarak bulma Castronun tarihsel değerini gösterir. Nehru, Ghandi için şöyle demişti: «O sistemdeki

en zayıf noktayı arar ve bir buldu mu, hiç duraksamadan darbeyi indirir ve ardından bütün sistem tepelenir.» Yani Kast sistemini yenmek için Ghandi pratik ve gerçekçi bir şekilde en zayıf ve en temel unsura hücum etmeyi düşünmüştü. Bu en zayıf unsur «pariah» sorunuydu. Bu açıdan tutumu Ghandininkine yaklaşan Castroya göre de yarı-koloni rejimi devirmek yetmezdi, bütün yapının en zayıf noktasını bulup kuvvetle vurmalıydı. Castro, daha önce Kuba ve Latin Amerika ülkelerinde ortaya çıkmış devrim hareketlerinin zayıflıklarının ne olduğunu iyice anladı: Bu devrimler her zaman ulusal ordunun rızasıyla yapılmıştı. Fakat komutanları imtiyazlı sınıftan olan bu ordu, kendi çıkarlarını toprak ağalarınıninkiyle bir tutuyordu. Sevilmiyen bir diktatörü devirmeyi çok olağan karşılıyorlardı, fakat sadece yeni rejimi tekrar sezdirmeden baltalamak, reform teşebbüslerini etkisiz hale koymak ve sonunda da bir darbeyle iş başından atmak için. Kuba ordusu büyük çiftlikleri (latifundias) koruyarak farkında olmadan dış emperyalizmin bir aleti olmuştu. Bu ordu her toplumsal reforma karşı koyardı! Fakat, büyük toprak ağalarının tek kuvveti olduğu için bir ortadan kalksa, reformları baltalama teşebbüslerinin hepsi de birlikte ortadan kalkacaktı. Bu yüzden en önce orduya hücum edilmeli ve bu, en zayıf olduğu yerde, şehirlerin içinde değil, dışında, ezilenlerin desteğine güvenilerek yapılmalıydı. Bu teşebbüsle yarı-koloni düzeni de tepelenecekti. Sierra Maestradaki mücadelelerde sağlamlaşan bu açık ve pratik görüş, devrimcileri köy ve kasabalı sınıfı (la clas campesina) ile doğrudan doğruya temasa getirdi ve sarsılmadan gerçekleştirildi. Devrimciler önceleri şehir dışı yoksulluğunu bedbahtlığını ve sömürülmesini gördüler. Bu bazıları için ciddi bir şok oldu, ama yavaş yavaş önemini kavradılar. Bir şey daha vardı. Madem ki bağımsızlık savaşını şehir dışı halkı yürütecekti, onlara her şeyden önce bağımsızlığın kendi davaları olduğu ve yalnız ve yalnız *kendi* çıkarlarına olduğu gösterilmeliydi. Mücadelenin karakteri, asilere halkın ihtiyaçlarının içiçe olduğunu gösterecekti: Batista'nın ordusuna şehir dışında hücum etmekle Toprak Reformunu yapmak temelde aynı olan şeylerdi. Uzun süren gelişmenin sonunda da ideolojinin ilk unsurlarının niteliği iyice belirliyordu: Kubanın egemenlik ve bağımsızlığı, liderlerinin dürüstlüğü birbirleriyle sıkı sıkıya ilgiliydi. Halkın hayat düzeyini yükseltmek ve eski toplum kurumlarının değişmesi karşılıklı olarak birbirlerini etkiliyordu. Burjuva parlamento sistemindeki yenilgi ideolojisinin ve bireyciliğin, insancı halk ideolojisiyle uyuşan hiçbir yanı yoktur. Kişinin, hayatının koşullarını değiştirmek kendi elindedir, ama her istediğini dilediği biçimde değiştiremez, örneğin nesnel

ihtiyaçlarını, ancak *kendisini* değiştirmekle değiştirebilir. Evet, ulusal egemenlik ve bağımsızlık kazanabilir, ama bunu ancak mal rejiminin zavallılığını koruyan sahte burjuva demokrasisini atarak başarabilir. Bunu da kişi, sadece kendini düşünmeyi ve kendini başkalıklarıyla iftihar eden çok önemli ve ayrı bir *kimse* olarak sevmeyi bir kenara bırakarak halktan olmakla ve kendisini halkın yardımıyla halk içindeki özgür bir yurttaş saymakla yapabilir.

Düşüncelerimi burada kesiyorum. Parlak bir eylemin Kubada insan kavramını bile nasıl değiştirdiğini gördük. Aynı zamanda soyut insan sorunlarının (dürüstlük, egemenlik) üretim ve toplumsal yapı sorunlarına nasıl yol açtığını ve bunların bütün insan sorunlarıyla insancı sorunların pratik ve maddi yönünü nasıl meydana getirdiğini de gördük. Buradaki düşünce yöntemimiz çok açıktır: Üretim ihtiyaçları ile kişisel ihtiyaçları birbirinden hiçbir şekilde ayırmamak. Toprak reformunun iki yönlü niteliği bunun açık bir örneğidir: Toprak reformu halka yeni bir almagücü verip bir iç pazar yaratarak yabancı üstünlüğünü zedelemektedir. Ayrıca Toprak Reformu âdildir de: imtiyazlarla yoksulluğu yenmekte, emekçiyi toprağının sahibi yapmakta ve üzerine evini kurmasına izin vermektedir. Yukarıda da verdiğim şu iki nitelik Kuba ideolojisinin belki de tipik özelliğidir: insanın sorunları üretim yoluyla çözülmelidir; üretimin yaşayabilecek şekildeki tek gelişimi de insanoğlunun ihtiyaçları bakımından herkesi tatmin edecek yönde olacaktır.

Bundan sonra artık hükümetin neden sosyalist ya da liberalist doktrinler düzmekle ilgilenmediğini anlayabiliriz. Güneşin yapılan işler, dış baskı kuvvetinin gözünde orijinal ve derin bir anlam kazanmaktadır. Radikal sosyalleştirme bugün için soyut bir erekten başkabişey olamaz ve amaçlar hemen gerektirmediği için, sadece ince elenip sık dokunmuş karmaşık bir ideoloji uğruna istenebilir. Eğer ileride buna dönmek gerekli olacak olursa, bu her şeyden önce bir bloka karşı koyma ve bir savaş ekonomisi tedbiri olarak yapılır ancak. Fakat şurası kesindir ki bir doğa olayı olan devriminiz de devrim hükümetlerinin aldığı her tedbirde görülen iki yönlülükle karşımıza çıkmaktadır. Yani bir karşı darbedir ve devam ettirilmek zorunda kalınırsa Kuba ihtilallerinin gerçek yönü ve iç radikalleşmenin sonu olacaktır. Öte yandan, o duruma gelinirse, daha önce bahsettiğim sosyalleştirmenin, Kuba halkının yeni üretim ihtiyaçlarıyla halkın yerinde ve insancı dileklerinin gerektirdiği zaruretleri karşılayacağı kanısında olacağız. Eylemin, kendisini aydınlığa kavuşturan düşünceleri yarattığı bir gerçektir. Ancak şimdi Devrim, iş görecek Kubalıyı yapan ve ortaya çıkaran somut ve özel bir eylemle uğraşmaktadır.

TIYATRONUN ÖZGÜRLÜĞÜ BELEDİYE MECLİSİNİN TEKELİNDE Mİ?

Bilindiği gibi İstanbul Belediyesi Tiyatroları Başrejisörü Muhsin Ertuğrul, Tiyatro'nun Haysiyet divanına verilmiştir. Belediye meclisi bu olaya neden olarak, tiyatromuzun kurucusu Muhsin Ertuğrul'un *Türk Tiyatrosu* dergisinin 364 üncü sayısında yayımladığı başyazıyı göstermiştir. Şimdi seyirciler dergiyi bu yazının bulunduğu bölüm yırtılmış olarak satın almak zorundadırlar.

Ne anlama geliyor bu? Belediye Meclisinde bu karara oy veren A. P. li üyelerin gazetelerde yayımlanan demeçlerini okuduk. Hepsi de bu bir çeşit savunı konuşmalarında sanatçı özgürlüğünün anlamını hiç mi hiç bilmediklerini büsbütün açığa vurdular. Ve sanat kavramı ile hiç bir ilintileri olmadığını, ve sanata karşı bu sorumsuz davranışlarıyla büsbütün ortaya çıktı.

Bu durumda yapılacak şey Muhsin Ertuğrul'un kişiliğinde sanatçının özgürlüğü davasını savunmaktır. Bu düşünceyle EYLEM, şimdilik, Muhsin Ertuğrul'un sözü geçen yazısını bir kez daha yayımlamayı kendine görev bilmiştir.

Gelecek sayımızda, Yasaklanmak istenen yazı olayı üzerinde gene duracağız. Ayrıca, Muhsin Ertuğrul'un Otuzbeş yıl önce *Darülbedayi* dergisinde yayımlanan ve tiyatromuzun günümüzdeki kadar canlılık taşıyan sorunlarına ışık tutan yazılarından örnekler vereceğiz. Bu yazılar gösterecektir ki, Tiyatro sanatımızın bu denli gelişmesine karşın bugün de Belediye otuzbeş yıl önce-sinin zihniyetiyle tiyatro sanatının karşısına çıkmak istemektedir.

Belediye Meclisinin artık Tiyatro özgürlüğünün kendi tekelinde olmadığını anlaması gerekiyor.

YASAKLANAN YAZI PERDE AÇILIYOR..

Muhsin ERTUĞRUL

Geçen yıl Şehir Tiyatrosu, İstanbul'un çeşitli semtlerinde 1277 temsil verdi. Bu 1277 temsilin 900 temsilini yerli yazarlarımızın 15 piyesi, geri kalan 377 temsilini tercümesi oynanan 10 eser teşkil ediyor.

KIRKİKİ

Yerli yazarlarımıza teşekkürler ederken öz çocuklarının eserlerine bu büyük ilgiyi gösteren sayın İstanbullulara da minnetle bağlılığımızı ulaştırırız. Bir mevsimde yalnız bir tiyatrodan 15 Türk piyesi, bu şimdiye kadar hiç görmediğimiz bir sayı.

Bir yönümüz böylesine gelişirken, tiyatronun bağlı olduğu İstanbul Belediyesinin Şehir Meclisinde tatsız tutsuz, ipe sapa gelmeyen, onların bilgi ve ihtisas sınırlarını aşan ahenksiz sesler yükseldi. Bir bakıma iyi oldu. Çünkü bu sesleri çıkaranların tiyatro konusunda hiç bir şey, ama hiç bir şey bilmedikleri, hattâ kendi görevlerini de iyi kavrayamadıkları ortaya çıktı. Bunları kendilerine açıklamayı, tarih önünde, kendime borç bildim. Bana bu fırsatı verdikleri, kendilerinden sonra geleceklere de ders olacağı için teşekkür ederim.

— 2 —

Baylar, bayanlar, niçin bilmediğiniz şeylere burnunuzu sokarak, kendinizi küçük düşürüyorsunuz? Az çok okur yazar kişiler bilirler ki, tiyatro çok eski bir kurumdur. Tarih, medeniyet tarihiyle at başı beraber yürür. Önümüzdeki yıl «Delphi» de, kuruluşunun 2500' üncü yaşı kutlanacak. Sizlerin, bu kadar eski bir geçmişli olan tiyatronun bugüne kadar geçirdiği değişiklikleri bilmenize imkân var mı?

Kurulduğu günden bu yana tiyatrolar hürriyetlerini, özgürlüklerini muhafaza etmişlerdir. Her tiyatro, örgüt bakımından bazı yerde devlete, bazı yerde belediyeye bağlıdır ama işine ve idaresine sanatçılardan gayrisi burnunu sokmamıştır. Çünkü tiyatro, *Aristophanes* zamanından beri topluma önderlik eder, devleti, hükûmeti idare edenleri denetler. Her konuda yol gösterir. Görevi, gerçeği, güzeli, iyiyi tanıtmaktır. Bunu nasıl yapar, bilir misiniz? Şöyle: Gerçeği; yalancıların, mürailerin, yobazların, dalaverecilerin, gözü doymaz midecilerin ahlâksızlığını, kapkaçılığını, kalpazanlıklarını ortaya koyarak gösterir.

Güzeli; şalak kocalarla şıllık karıların çirkinliklerini çizindirerek, maskelerini al aşağı ederek gösterir.

İyiyi; kötülüklerini arayıp bulupdeşerek, teker teker halkın gözü önüne sererek gösterir.

İşte bunları görmek istemeyenler, daha doğrusu kendilerini bunlar arasında tanıyanlar aynaya yazarlar, sahneyi basarlar, bu eski bir âdettir.

Aristophanes eserlerinde, o günkü cemiyetin en çok üstünde durduğu konularla uğraşır, onlarla eğlenir, en önemli, en gözde insanları denetler, hicveder, yerer, hattâ Tanrılarla bile eğlenirdi. Eski Yunan'da tiyatronun görevi toplumun

yararına güdülecek amacı çizmekti. Onun için *Eflâtun*, Atina cumhuriyetinin demokrasiyle değil, *Theatrocratie* ile idare edildiğini söylemiştir.

Resmî iktidar çevresinin dışındaki gerçek iktidar yalnız tiyatroydu. Bugün dünyada basının yaptığı görevi tiyatro yapıyordu. Gören göz, işiten kulak, söyleyen ağız, hüküm veren hâkim sorguya çeken savcı tiyatroydu.

Hiç bir devirde tiyatro, buhükûmet dışı eleştirme, denetleme yönünü kaybetmemiştir. Fransa'da *Molière*, sahte dindarları mürailikle suçlar, Almanya'da genç *Schiller*, «*Haydutlar*» piyesiyle «*Mannheim*» tiyatrosunun sahnesinden iktidardaki haydutlara seslenirdi Alman imparatoru; *Cerhart Hauptmann*'ın «*Dokumacılar*» piyesini oynadığı için *Reinhard*'ın tiyatrosundaki locasını bırakmış, ama tiyatronun hürriyetine karışmamıştı. *Hitler*'in yüzüne; en parlak devrinde *Marquis Posa*'nın ağzından, «*Efendimiz, düşünce hürriyeti veriniz,*» diye bağırın Berlin'de *Deutsches Theater* sahnesi olmuştu. En koyu istibdat altında bile tiyatro, her yerde, her zaman hürriyetini korumuştur.

Haydi bu zevat bunları okumadılar, duymadılar diyelim. Yakın yılların Türk tiyatro tarihini de mi işitmediler? Memleketimizde tiyatronun çocukluk çağı sayılan senelerinde sarayın istibdadı, zaptiyesi, sansürü, zindanı, sürgünü altında bile tiyatronun Osmanlı imparatoruna baş kaldırdığını kafa tuttuğunu da mı okumadılar?

Vatan şairi *Namık Kemal*, başyazarlık ettiği «*ibret*» gazetesindeki ilerici yazıları için değil, *Gedikpaşa Tiyatrosunda* oynattığı piyesi için sürülmüştü.

1873 nisanında *Magosa*'ya sürmek için *Namık Kemal*'i *Gedikpaşa Tiyatrosunda* yakaladılar, oradan alıp götürdüler. Tiyatro her zaman olduğu gibi o günlerde bile öncülerin tek sığınağı olmuştur. Her zaman, her yerde olduğu gibi gericileri ürküten, kötülerini korkutan niteliğini bugün de kaybetmemiştir.

O zamanlar padişahın emriyle saray başkâtibi *Ali Rıza Paşa* tarafından sadrazamlığa gönderilen şu mektuba bir bakınız:

.....

«*Tiyatroda icra olunan oyunla tertip edenler tarafından aslâ ehemmiyet verilmeyip «hürriyet kelimesinin dahi haddinden fazla kullanılarak birtakım münasebetsiz oyunlar oynandığından bundan böyle bunun gibi ahlâk bozucu olan oyunların yasak edilmesine dikkat ve itina olunması.»*

Bu vesika ile, Şehir Meclisinden tiyatroya dil uzatan ağız arasındaki benzerliğe bakınız bir kere.

Önce bilinmesi gereken şeyşudur: Tiyatro, her gün değişen hükûmetlerin, midecilerle dolan partilerin üstünde bir kurumdur. Toplum ona ancak «hürriyet»i, özgür çalışması için ödenek verir.

İstedığımız zaman biz; *Ibsen*'in «*Halkın Düşmanı*» nı oynar, çoğunluğu aldatan cahil belediye reislerinden örnekler gösteririz. İstedığımız zaman biz, rüşvet alan memurları, bilgisiz maarif nazırlarını sahneye çıkarırız. Bunlar için ne Şehir Tiyatrosuna, ne Devlet Tiyatrosuna dil uzatmaya kimsenin hakkı ve yetkisi yoktur.

Şehir Meclisi üyelerinden bir kaçı, eğer tiyatroyu özel çiftlikleri, sanatçı-
larını da parayla tutulmuş kâhyaları sanıyorlarsa, uyansınlar. Bu tiyatro, sanat-
çılarıdır. Belediyeye ilgisi, şehirliden vergiyi belediye topladığı ve tiyatro
toplumun hizmetinde olduğu bu vergiden payına düşeni belediye kanalıyla al-
dığı içindir. Tiyatro; hükûmetlerin veya belediyelerin lûtfuyla yaşayan bir arpa-
lık değildir. Aldığı ödenek; topluma verdiği yüksek ruh ziyafetinin, seyirciye
yaptığı eğitim ve kültür görevinin karşılığıdır.

— 3 —

Almanya bugün 233 tiyatrosuna 300 milyon mark veriyorsa, bu yardım
tiyatroların «hürriyet» içinde çalışmaları ve özgürlüklerini koruyabilmeleri için-
dir. Nitekim son yıllarda hükûmet ve yobazlar çevresinde büyük gürültüler do-
ğuran Papalık aleyhindeki *Hochboth'un Stellvertreter* piyesine karşı gericiler
tarafından yapılan ayaklanmalara rağmen oyunu kesmeyen, sahneden kaldırma-
yan, işte bu özgürlük ve hürriyet ruhudur.

— 4 —

Tiyatro; topluma doğru rotayı çizen bir pusula, memleketin kültür derece-
sini ölçen bir termometredir.

— 5 —

Bu konuda söylenecek, yazılacak çok şeyler var daha.

SOSYAL ADALET

P. K. 193

Yenişehir - Ankara

o

YÖN

P. K. 512

İstanbul

o

**Bu toplumcu dergiler bulunduğunuz yerde
satılmıyorsa abone olunuz.**

SÜMERBANK

**BANKACILIK VE SANAYI
KOLLARIYLE
MEMLEKET HİZMETİNDE**

**REKLÂM.
LARINIZ
İÇİN**

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 22 43 84 – 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

DIŞ MUHABİRLER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

Toplum bilim Dizisi

Oskar Lange

Ekonomi Politik

Çev.: Muvaffak Şeref

4 Lira

Ch. Bettelheim

Kûba İktisadı

Çev.: Şerif Hulûsi

4 Lira

Dr. Topuzoğlu

Kongo Kurtuluş Savaşı

3 Lira

ATAÇ Kitabevi

Ankara Caddesi (Vilâyet karşısı)

ATAÇ KİTABEVİ YAYINLARI

ROMAN

DİRİLEN ŞEHİR — Jules Romain

Çev: S. Eyüboğlu — 2 Lira

DÜŞÜŞ — Albert Camus

Çev: Ferit Edgü — 3 Lira

BULANTI — Jean Paul Sartre

Çev: Selâhattin Hilav — 6 Lira

(İkinci Baskı)

MÜTHİŞ ÇOCUKLAR — Jean Cocteau

Çev: V. Üretürk — 2 Lira

HAYDARI KAMPI — Themis Kornaros

Çev: Nevzat Hatko — 5 Lira

KALPAKLILAR — Samim Kocagöz

DOLUDİZGİN — Samim Kocagöz

Her cilt 7,5 Lira

ÖLEN ADAM — D. H. Lawrence

Çev: Bilge Karasu — 2 Lira

(Türk Dil Kurumu Armağanı)

KURTLAR SOFRASI — Attilâ İlhan

2 Cilt. Her cilt 7,5 Lira

ALEKSİ ZORBA — N. Kazancakis

Çev: Ahmet Angın — 7,5 Lira

DÂVA — Franz Kafka

Çev: Kâmurân Şipal — 7,5 Lira

ARSLAN ASKER ŞVAYK — J. Hašek

Çev: Ayşegül Günkut — 6 Lira

BİR KARIŞ TOPRAK — Samim Kocagöz

5 Lira

(Resimliyen: İ. Balaban)

KATILA KATILA GÜLEN KALİMKOS

K. Kandaş — 3 Lira

FELSEFE KİTAPLARI — DENEMELER

FELSEFE TARİHİ SÖZLÜĞÜ

Hatemi Senih — 2 Lira

SISYPHE EFSANESİ — Albert Camus

Çev: T. Yücel — 4 Lira

VOLTAIRE — A. Cresson

Çev: Suat Erginer — 2 Lira

TERSİ VE YÜZÜ — Albert Camus

Çev: T. Yücel — 3 Lira

PSİKANALİZ AÇISINDAN EDEBİYAT —

Freud Jung Adler

Çev: Selâhattin Hilav — 3 Lira

RÜYA YORUM METODU — Freud

Çev: Ayşegül Günkut — 2 Lira

VAROLUŞÇUNUN BUNALIMI — Bertrand

Russell — Çev: Türkân Araz — 2 Lira

VAROLUŞÇULUĞ - MATERYALİZM VE

DEVİRİM — Jean Paul Sartre

Çev: Emin Türk Eliçin — 3 Lira

(İkinci baskı)

DENEMELER — Bertrand Russell — Çev:

Çev: Türkân Araz — 3 Lira

TRAGEDYA'nın DOĞUŞU —

F. Nietzsche — Çev: İ. Zeki Eyüpoğlu —

4 Lira

TOPLUM BİLİM DİZİSİ

YAHUDİLİK SORUNU — Jean Paul Sartre

Çev: E. T. Eliçin — 3 Lira

İNSANLIĞIN GELECEĞİ — Bertrand Russell

Çev: Memduh Balaban — 2 Lira

TAŞ ÇATLASA — Yaşar Kemal — 3 Lira

İKTİSADİ BUHRAN VE MONOPOLLER —

Derliyen: Şerif Hulûsi — 4 Lira

EKONOMİ POLİTİK — Oskar Lange

Çev. Muvaffak Şeref — 4 Lira

KÛBA ve KÛBA PLÂNLAMASI — Charles

Bettelheim — Çev. Şerif Hulûsi — 4 Lira

KONGO KURTULUŞ SAVAŞI

Dr. Topuzoğlu — 3 Lira

1 — Yayınlarımızdan satış fiyatları ile 60 liralık kitap sipariş eden okurlar EYLEM'e bir yıllık, 30 liralık kitap sipariş eden okurlar altı aylık abone kaydedilir. Posta ücretleri tarafımızdan ödenerek, kitaplar taahhütlü olarak gönderilir. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETLERİN POSTALANMASI GEREKİR.

2 — Abone indiriminden yararlanmak istemiyen okurlara 15 liradan yukarı siparişlerine % 20 indirim yapılır. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETİN POSTALANMASI GEREKİR.